

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет філології
Кафедра української філології та міжкультурної комунікації

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У
МЕДІАДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПОРІВНЯНО З
АНГЛІЙСЬКОЮ
(на матеріалі сайтів BBC News Україна та BBC News)**

Виконала: студентка VI курсу, групи 646,
035 «Філологія»

Семеліт Інна Андріївна

Керівник: канд. філол. наук, доцент

Островська Людмила Станіславівна

Рецензент:

канд. філол. наук, ст. викладач

Агєєва-Каркашадзе В. О.

Миколаїв

ЗМІСТ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У МЕДІАДИСКУРСІ	7
1.1. Поняття «дискурс» у сучасному мовознавстві. Специфіка медіадискурсу.....	7
1.2. Типологія наукових підходів до вивчення фразеологічних одиниць	21
1.3. Методика дослідження.....	37
<i>Висновки до 1 розділу</i>	40
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ	42
2.1. Аналіз структурно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською.....	42
2.2. Дослідження комунікативно-прагматичних особливостей фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською.....	56
<i>Висновки до 2 розділу</i>	72
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	78
ДОДАТКИ	84

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- BBC UK** – BBC News. Інтернет-ресурс газети. URL: <https://www.bbc.co.uk/news>
- BBC UKR** – BBC News Україна. Інтернет-ресурс газети. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian>
- CALDT** – Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>
- DAIPV** – Richard Spears. McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs, 2006. 1104 с.
- TFD** – The Free Dictionary. URL : <https://www.thefreedictionary.com/>
- UD** – Urban Dictionary. URL : <https://www.urbandictionary.com/>
- АУФС** – Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Баранцев. 2-ге вид., випр. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.
- СУМ-11** – Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка; АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. Потебні, 1970–1980.
- СФПТВ** – Словник фразеологізмів з походженням, тлумаченням та прикладами вживання. URL : <https://goroh.pp.ua/>
- СФУМ** – Словник фразеологізмів української мови / уклад. : В. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник Київ : Наук. думка, 2003. 786 с.
- ТСПУШ** – Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє, доп. і переробл. / В. Северинюк. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2014. 176 с.
- ФСУМ** – Фразеологічний словник української мови / уклад.: В. Білоноженко та ін., редкол. : Л. Паламарчук (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1993.

ВСТУП

У сучасній лінгвістиці спостерігається широкий інтерес до різних типів дискурсу. Зокрема, все більше уваги приділяється медіадискурсу, який у процесі глобалізації став невід'ємною частиною соціального життя сучасної людини. Медіатексти є однією з найбільш розгалужених форм сучасної мови. Вони об'єднують національні та етнічні інформаційні простори й формують сприйняття дійсності аудиторією всього світу. Медіадискурс також уможливорює міжкультурну комунікацію. Люди, що належать до різних культур, сприймають світ крізь призму рідної мови по-своєму. Такі відмінності відображаються в лексичній картині світу, яка яскраво відбивається в медіадискурсі.

Фразеологічні одиниці є джерелом сутності світогляду носія мови. Порівняльні дослідження фразеологічних одиниць у різних мовах дозволяють розширити уявлення про ідіоматичність мови й простежити особливості мовної картини світу. Завдяки метафоричності, експресивності та емоційності – категоріям, притаманним фразеологічним одиницям, – їхнє використання є одним з найефективніших комунікативно-прагматичних засобів у сучасному медіадискурсі. Таким чином, забезпечується вплив на адресата, спонукання його до дії чи до її обмеження. Дослідженню медіадискурсу були присвячені роботи Ф. Бацевича, Г. Почепцова, К. Серажим, Л. Шевченко тощо, проте комплексного аналізу фразеологічних одиниць у його межах не існує. Таким чином, **актуальність** нашого дослідження зумовлюється необхідністю вивчення фразеологічних одиниць, що використовуються у медіадискурсі, є нагальними на сьогодні й ілюструють реалії і явища за допомогою засобів експресивності.

Мета полягає в здійсненні аналізу особливостей функціонування фразеологічних одиниць у сучасному медіадискурсі української й англійської мов.

Для досягнення мети роботи були поставлені такі **завдання**:

1. Дослідити явище дискурсу й виокремити особливості медійного дискурсу.

2. Вивчити літературу, пов'язану з історією становлення фразеології як науки, й опрацювати основні класифікації фразеологічних одиниць.
3. Систематизувати робочий матеріал методом вибірки.
4. Виокремити структурно-семантичні особливості фразеологізмів, що використовуються в медіадискурсі української мови порівняно з англійською.
5. Виявити комунікативно-прагматичні особливості фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською.

Об'єктом дослідження стала група фразеологічних одиниць у текстах ЗМІ, а **предметом** – структурно-семантичні й комунікативно-прагматичні особливості фразеологічних одиниць, виокремлених на основі текстів видань BBC News Україна та BBC News.

Матеріалом дослідження стала вибірка зі 250 фразеологічних одиниць із публікацій BBC News Україна та BBC News.

У ході дослідження було використано такі **методи**:

1. Описовий метод – для інвентаризації, систематизації та узагальнення аналізованих явищ.
2. Зіставно-типологічний – для порівняння одиниць української мови з англійською з метою виявлення її специфіки на тлі спільних рис.
3. Метод суцільної вибірки фразеологічних одиниць відповідно до цілей дослідження.
4. Структурно-семантичний (семно-компонентний) для встановлення не тільки сем, а й їхньої структурної організації.
5. Метод контекстуального аналізу – для вияву комунікативних інтенцій автора та залежності значення виразу від контексту.

Практична цінність курсового доробку полягає в можливості застосування його матеріалів у практиці перекладу, викладанні мови та в спецкурсі з фразеології.

Наукова **новизна** курсового доробку зумовлюється передусім матеріалом дослідження: аналізуються фразеологічні одиниці, використані в текстах видань BBC News Україна та BBC News.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі списку використаних джерел, вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатку.

Апробація. Основні положення обговорювалися на XXVI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Результати проведених досліджень опубліковано в збірнику «Студентські наукові студії» у вигляді статті під назвою «Функціонування фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською (на матеріалі сайтів BBC News Україна та BBC News)».

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У МЕДІАДИСКУРСІ

1.1. Поняття «дискурс» у сучасному мовознавстві. Специфіка медіадискурсу

Перш ніж досліджувати специфіку фразеологічних одиниць у медіадискурсі, потрібно обґрунтувати робочі поняття теми.

Згідно зі словником лінгвістичних термінів, дискурс – це «зв'язне мовлення в конкретних соціокультурних, психологічних умовах; текст разом з умовами його творення і сприймання, динамічний контекст культури, в якому здійснюється прочитання тексту та його вплив на свідомість читача» [60, с. 49].

А. Загнітко трактує поняття дискурсу як «комунікативну подію, що може бути описана або як послідовність пов'язаних один з одним мовленнєвих актів (або висловлень), або як певна послідовність речень, що складають основу такого опису (тобто предикацій; в англо-американській традиції клауз)» [27, с. 206]. За Л. Солдатовою, дискурс – це «один із основних процесів у загальній структурі комунікативних, відображаючих, розумових процесах людини, людей у соціумі та у середовищі існування» [55, с. 319], тоді як В. Прима цим поняттям називає опис різноманітних структурно-семантичних ознак, які втілюються в повідомленнях [45, с. 102].

Загалом термін «дискурс» як лінгвістичне поняття почав уживатися після публікації статті З. Гарріса «Discourse Analysis» у 1952 р, у якій науковець описував метод дослідження зв'язного мовлення, а під аналізованим поняттям розумів послідовність речень, проголошену чи написану мовцем у певній ситуації. Дещо пізніше до питання інтерпретації поняття дискурсу звернувся Е. Бенвеніст: дослідник розмежував поняття «дискурс» та «мовлення», під першим маючи на увазі акт реалізації висловлювання, що «виникає кожного разу, коли ми говоримо». Мовлення ж, на думку науковця, є актом мовця, який використовує мову як знаряддя; більш того, урахувалися також мовні риси, які давали змогу для проявів відношень між мовцем і самою мовою [13, с. 312]. Філософського звучання поняття «дискурс» набуло в праці М. Фуко: на його думку, дискурс – це «сукупність виловлювань, що належать одній системі

формацій». Дослідник наголошує на тому, що дискурсом має кожна наукова дисципліна [61, с. 108].

В українському мовознавстві на сьогодні поняття «дискурс» є багатозначним: незважаючи на те, що поняття в сучасній науці є одним з найуживаніших, єдиної думки щодо його визначення й трактування не існує досі.

Ф. Бацевич пропонує два підходи до визначення поняття дискурс. Перший з них зумовлено розумінням дискурсу як можливого світу, що існує в текстах зі своїми певними граматичними, лексичними, семантичними й синтаксичними особливостями. За другого підходу під дискурсом науковець розуміє інтерактивне явище, що втілюється в певній кількості повідомлень й упорядковується комунікативними стратегіями мовців, при цьому формами його вираження є різноманітні втілення – як усні, писемні, друковані, паралінгвальні тощо. Окрім цього, дослідник наголошує й на тому, що формування текстів і мовленнєвих жанрів є результатом дискурсу [10, с. 42].

На думку К. Серажим, дискурс – це «життя тексту в нашій свідомості»; дослідниця дає власне визначення дискурсу, у якому наголошує на обумовленні його політичними, психологічними, прагматичними й соціокультурними чинниками, структурі, що полягає у необхідності вираження дискурсу у вигляді зв'язного тексту й застосуванні отримувачем інформації певних знань, навичок, умінь, необхідних для розуміння цього тексту. Науковиця, незважаючи на тенденцію до трактування понять «дискурс» та «текст» у сучасній лінгвістиці як синонімічних, називає текстом мовленнєве вираження дискурсу: «Текст – це мовленнєвий твір, який починається реплікою, що не має вербально вираженого стимулу й закінчується останньою вербально вираженою реакцією на стимул (вербальний або невербальний)». У своїй праці «Дискурс як соціолінгвістичне явище: методологія, архітектоніка, варіативність» К. Серажим аналізує погляди різних дослідників на співвідношення цих двох понять і виділяє суттєву між ними різницю: по-перше, дискурс, на відміну від тексту, не може існувати поза реальним часом, у якому він здійснюється; більш того, дискурс постає як спосіб передачі певної інформації, проте не як засіб її

нагромадження й збільшення, – тоді як текст є методом для її подання і прийомом для її множення; науковиця також звертає увагу на інструментах передачі інформації в дискурсі й у тексті – носієм повідомлення в дискурсі може бути як відеоплівка, аудіозапис, магнітофонна плівка тощо, так і власнелюдська пам'ять, однак жоден з цих носіїв не забезпечує можливість фіксації дискурсу повністю, у той час як текст може самостійно виступати носієм цієї інформації [50, 59].

Л. Павлюк також звертає увагу на зв'язок між дискурсом і текстом: дослідниця вказує на їхні спільні риси, серед яких виокремлює осмислене поєднання визначальних елементів, зв'язність, структурну розгалуженість, а також наголошує на ідентичних кількісних параметрах – обидва поняття в лінгвістиці частіше за все трактують як мовні одиниці, що за обсягом більші від фрази чи речення. Науковиця не заперечує й різницю між ними: Л. Павлюк так само, як і К. Серажим, називає текстом «умертвлений», штучний дискурс, форму зберігання інформації, самодостатню структуру, тоді як дискурс – це одиниця змісту, що розглядається у зв'язку з позавербальними чинниками; параметри розуміння й використання адресатом знань про світ [41, с. 11].

Тим часом Ю. Колісник для вирізнення відмінностей між двома вищезазначеними поняттями застосовує когнітивний підхід. Таким чином науковиця трактує дискурс як зв'язний текст у поєднанні з прагматичними, соціокультурними й екстралінгвальними чинниками, що супроводжується мімікою й жестами, а текстом називає мову як цілеспрямовану соціальну дію, як складову в процесі співдії людей і когнітивних процесів. Більш того, дослідниця наголошує на абстрактній і формальній стороні тексту: «Шикуючись у тексті в певній конфігурації, семантичні елементи, що потрапили в експонентний план, послідовно структуруються та ієрархічно організовуються, залежно від прагматичних детермінантів дискурсу, визначаючи макросхематичний сценарій (композиційну організацію) тексту» [30, с. 112].

Ф. Бацевич наголошує на принциповій різниці між поняттями «дискурс» і «текст»: так, за дослідником, текст співвідноситься безпосередньо з поняттям

речення – тоді як дискурс об'єднує як текст, так і чинники, що зумовлюють його існування. Більш того, науковець звертає увагу на те, що текст – предикативна одиниця, що являє собою поєднання певних мікротекстів, а дискурс – це мовленнєвий акт, суть якого полягає у взаємозв'язку між учасниками комунікації, їхній взаємодії. За Ф. Бацевичем, текст – це суто лінгвістична одиниця, яка може членуватися на надфразні єдності; дискурс – це ж одиниця інтерактивна, яка членується не на єдності, а на трансакції [10, с. 164].

Окрім ідеї ототожнення дискурсу з текстом, у сучасній лінгвістиці набуває актуальності питання про наближення дискурсу до мовлення. Так, К. Серажим наголошує на можливості вирізнення спільних між цими поняттями ознак, оскільки термін «мовлення» можна трактувати двояко – як мовленнєву діяльність, так і як її результат. Незважаючи на це, дослідниця заперечує тотожність вищезазначених лексем: «Головна відмінність між поняттями «дискурс» і «мовлення» лежить у площині «соціальне – індивідуальне». Перевага соціального чітко простежується в дискурсі», у той час як найголовнішою рисою мовлення, на думку дослідниці, є його індивідуальна орієнтація, що виявляється в мірі гучності мовця, артикуляційній чіткості, темпові та певній тривалості [50, с. 70].

У ході нашого дослідження ми користуємося визначенням К. Серажим і називаємо дискурсом зв'язний текст, сформований унаслідок взаємодії з позамовними чинниками; спосіб передачі інформації, а не її розмноження, тобто текст, занурений у ситуацію спілкування, життя. Такий спосіб трактування дискурсу дозволяє враховувати соціально значущі дії, які здійснюються учасниками у межах комунікації та комунікативних ситуацій, релевантних для суспільства та культури народу.

Слід зауважити, що на сьогодні існують різні типології дискурсу. Так, наприклад, під час створення його класифікації Л. Павлюк за основу бере критерії репрезентативності щодо сфери практичної діяльності, жанрової спеціалізації та стильових чинників, соціальної різноманітності дискурсу, тематичної зорієнтованості, каналів передачі повідомлень, хронологічно-

ситуативних особливостей, матеріально-знакових форм тощо [41, с. 14]. У посібнику «Основи дискурсології» А. Загнітко зазначає, що залежно від кількості учасників в усному дискурсі можна виділяти внутрішню комунікацію (1 учасник), міжлюдську (2 учасника), малих груп (3-5 учасників), публічну (20 учасників і більше), організаційну (100 учасників і більше), масову (1000 учасників і більше), а також діалог і полілог. За критерієм паравербальних засобів вирізняються одновербалізований і двобічно вербалізований дискурси (запит або відповідь виражаються у формі жестів, міміки, кінетики). Найчастіше в сучасній науці виділяють педагогічний, політичний, науковий, критичний, етичний, юридичний, військовий і художній дискурси [26, с. 24]. Серед типологій дискурсу в сучасній науці вирізняється й термін «медіадискурс».

Педагогічний дискурс, за Л. Колток, це «не просто послідовність окремих мовних творів або одиниць, що скріпляють між собою смисловим і формальним зв'язком, але і конструкт потенційний і актуальний, можлива мовна діяльність, що відображає структуру особи комуніканта, її світогляд (систему мотивів, позицій, поглядів і установок)» [31, с. 89]. Визначальними ознаками педагогічного дискурсу є його діалогічність (володіння педагога комунікативними стратегіями й його вміння сформулювати в студента навички систематизації й аналізу інформації, визначення схожості й відмінності явищ, зіставлення їх з іншими; здатність викладача встановлювати здорові взаєностосунки з дітьми та їхніми батьками, знаходити контакт під час спілкування з різними людьми, викликати прихильність учнів). Метою педагогічного дискурсу є формування в учасників процесу компетентностей, забезпечення розвитку їхніх комунікативних умінь, розкриття індивідуальностей студентів з урахуванням їхніх психофізичних, особистісних і соціальних особливостей.

Політичний дискурс – це процес комунікації, яка відбувається на політичній арені і становить серію текстів про політику, спрямованих на здобуття, утримання та використання влади. Цей дискурс характеризується рефлексивністю – здатністю до сприйняття й аналізу інформації адресатами,

інтертекстуальністю, тобто діалогічній взаємодії між політичними текстами, міфологічності, яка полягає у створенні певного образу навколо суспільного діяча [36, с. 77]. Необхідно зазначити, що окрім міфологічності політичний дискурс пов'язаний із магічністю: така риса полягає у формах табу – молитов, клятв, присяг. Крім того, політичний дискурс вирізняється функцією впливу на суспільство, політичної пропаганди та переконання – стимулом адресатів до здійснення бажаних мовцями дій, що виражаються у формах звернень, закликів, лозунгів тощо.

За визначенням С. Шепітько, науковий дискурс – це «вербалізований в тексті тип дискурсивної діяльності за сферою комунікації, мовленнєва взаємодія представників відповідної соціальної групи/інституту з метою реалізації статуснорольових можливостей у заданих цим соціальним інститутом межах» [69, с. 164]. Учасниками наукового дискурсу є вчені й дослідники – головною метою цього дискурсу є одержання нових знань, передача наукових положень, зацікавлення адресатів. Характерними його рисами є систематичність, критичність, загальнозначимість фактів, інтертекстуальність, соціальна обумовленість, діалогічність, прагматичність, жанрова варіативність. Як приклад, науковий дискурс може охоплювати дисертації, монографії, статті, анотації, матеріали наукових конференцій, тези доповідей, навчальну й довідкову літературу тощо. До того ж, на сьогодні дослідники наголошують на динамічності наукового дискурсу, яка виникає через постійні зміни в суспільстві й у науковому середовищі. Таким чином, відбувається процес переходу від стандартних наукових кліше та обмеження використання засобів експресивності в дискурсі.

Критичний дискурс – це сукупність відгуків або рецензій на інтелектуальні продукти людської діяльності, надання експертної оцінки їхній якості технологіями критичного мислення. Критичне мислення – це «інтелектуальний процес, активне мислення, аналіз, синтез або оцінка інформації, зібраної або згенерованої спостереженням, досвідом, рефлексією, міркуванням або спілкуванням, що керують процесом формування переконань та прийняття заходів» [42, с. 91]. Так, явища аналізуються й оцінюються

свідомо, тоді як автоматичне мислення цього не передбачає. Критика можлива під час дискусій, дебатів, конференцій тощо, у соціально-політичній сфері критичний дискурс найчастіше зводиться до викриття негативних рис характеру опонентів – таким чином, одним із жанрів критичного дискурсу є передвиборча промова. Більш того, слід зазначити, що критичний дискурс нерідко поєднується з медійними та політичними із метою впливу на суспільство та руйнування іміджу своїх конкурентів на політичній арені. Така взаємодія породила жанри телевізійних дебатів, мітингів, телевізійних політичних ток-шоу, інтерв'ю, відкритого локусу.

Етичний дискурс полягає у висвітленні «вічних» проблем «добра» й «зла», «доброго» й «поганого». Головним правилом етичного дискурсу є визнання всіх його учасників рівноправними: вони постають не як засоби, а як суб'єкти. Вищезазначений дискурс дає можливість оцінювати не лише результати діяльності людини щодо інших людей, а також до довкілля: «Морально-етичні норми та цінності мають не лише спиратися на наявне буття та необхідність його збереження, а й містити в собі абсолютні, трансісторичні виміри людського існування, куди входить і попередній досвід, що викристалізувався в традиції, і можливий майбутній досвід» [22, с. 77]. Оскільки учасники цього дискурсу не можуть узяти відповідальність щодо дій кожного, він характеризується етикою спільної відповідальності. Жанрами дискурсу етики є угоди, договори, узгодження тощо. Слід зауважити, що нерідко цей дискурс виражається у формі змов – так, у публічній сфері етичний дискурс може взаємодіяти з технологіями медіадискурсу та маніпулювати почуттями й думками адресатів.

Юридичний дискурс на сьогодні розуміють як «статусно-орієнтовану взаємодію його учасників у відповідності з системою рольових приписів і норм поведінки в певних ситуаціях інституціонального спілкування» [19, с. 218]. Цей різновид дискурсу охоплює судові засідання, консультації, допити, законодавчі документи, судові протоколи тощо. Юридичний дискурс називають специфічним видом комунікації: екстралінгвістичні чинники відіграють важливу роль під час його формування, оскільки мові дискурсу притаманні

конкретні словесні формули, як-от *суд розглянув справу; справа призначена до розгляду; суддя не може брати участі в розгляді адміністративної справи й підлягає відводу*. Особливістю юридичного дискурсу є вплив на адресата з метою його переконання – такий прийом нерідко переплітається з маніпулятивними стратегіями. Для забезпечення навіювання застосовуються різноманітні фразеологічні одиниці, авторські метафори, ярлики. Крім цього, категорія переконання може передаватися й імпліцитно, у прихованому від адресата вигляді, що забезпечує створення в нього позитивно-оцінних або негативно-оцінних асоціацій: *імперія зла; демокради; змова (замість обман)*. Таким чином, можемо виділяти основні функції юридичного дискурсу: інформативну, аналітичну, оцінну, функцію впливу, а також функцію прогнозу.

Згідно з визначенням Т. Корольової, Р. Соріча, О. Александрової, військовий дискурс – це когнітивно-лінгвістична система, яка «представляє собою систему концептів, що відображають уявлення про реальні та уявні об'єкти, явища та їх взаємодію в сфері військового протистояння, їх раціональну та емоційну оцінку, і засоби вираження, що забезпечують комунікацію членів військового співтовариства між собою та із зовнішнім світом в різноманітних ситуаціях взаємодії і протидії» [33, с. 372]. Як і вищезазначені дискурси, військовому притаманне застосування певних клішованих форм – це пов'язано з небезпечністю військової сфери діяльності, оскільки від стислості, точності й лаконічності повідомлення може залежати життя військового колективу (*гідний суперник; припинення бойових дій; служба в армії; повна бойова готовність; самовільна відсутність; бойовий заклик*). Особливостями військового дискурсу науковці називають актуальність, маскулінність, зв'язок із іншими типами дискурсів (військово-політичним, військово-патріотичним, спортивним), використання суміжних понять політики й військової справи, застосування родових, загальних понять, описових зворотів, синонімів. У сучасній науці лексику військового дискурсу поділяють на три групи: військову термінологію, яка пов'язана зі збройними силами; військово-технічну термінологію, до якої належать науково-технічні одиниці; емоційно-зabarвлену лексику неформального військового дискурсу, яка

виступає еквівалентами або аналогами військових термінів – такими одиницями виступає військовий жаргон, сленг, ненормативна, стилістично знижена, неформальна лексика, функціонально обмежена мова, фразеологічні одиниці тощо (*арта; мінусити; мобіки; макронити; аватар; приліт; пташка*). Неформальний військовий дискурс утілюється у формах репортажів із місць подій або художніми текстами. За формою військовий дискурс може бути як монологічним, так і діалогічним. Жанрами вищезазначеного монологічного дискурсу є накази, доповіді, зведення, промови, огляди, розпорядження, статті, до діалогічного військового дискурсу належить спілкування політиків, військовослужбовців тощо.

Термін «художній дискурс» на сьогодні можемо трактувати як взаємодію адресанта й адресата, основною метою якого є вплив на внутрішній світ читача. Цей тип дискурсу залежить від історичного й соціально-культурного контекстів, а також від авторського світогляду, світорозуміння й досвіду. Таким чином, ряд дослідників розмежовують два підтипи художнього дискурсу – прозовий та поетичний. Мовна гра та діалогічність є суттєвими рисами, що притаманні художньому дискурсу – так, ці механізми застосовуються з метою впливу на адресата повідомлення, руйнування стереотипів сприйняття, обману очікувань читачів. Крім цього, вищезазначений дискурс виконує волюнтативну, модальну, естетичну, етичну, трансмісійну функції, а також функцію катарсису. Фіктивність притаманна переважно прозовому художньому дискурсу, який поєднує авторське мовлення й мовлення персонажа.

Таким чином, можемо стверджувати, що однією з головних функцій будь-якого дискурсу є інтенція адресанта подіяти на адресата: забезпечення впливу задовольняється різноманітними засобами й техніками – так, нерідко можемо спостерігати взаємодію певних дискурсів із медіадискурсом безпосередньо, у якому з цією метою використовується гра слів, створюються слогани, що привертають увагу адресатів, промови тощо.

За визначенням, поданим Д. Сизоновим, медіадискурс – це – «глобальна універсальна категорія сучасного комунікативно-інформаційного дискурсу, в якій відбиваються актуальні настрої суспільства щодо різних сфер діяльності –

політики, економіки, культури тощо» [51, с. 389]. Медіадискурс має свої особливі ознаки, що відрізняють його від інших дискурсів. Так, О. Черниш наголошує: «Принциповою відмінністю масмедійного дискурсу, окрім продукування певних знань, оцінок об'єктів та їх образів як результату мовленнєвомисленнєвої діяльності, є надання уявлення про способи трансляції даної інформації. Тобто, центральним поняттям масмедійного дискурсу виступають не суспільно-політичні процеси, а способи їх опису та передачі інформації» [64, с. 310]. Більш того, серед специфічних рис медіадискурсу Л. Шевченко й Д. Сизонов, спираючись на думки М. Желтухіної, вирізняють групову співвіднесеність, скерованість на масового адресата, полемічну спрямованість, інформаційну глобальність, інсценування й масову зорієнтованість [57, с. 40].

Питання структури масмедійного дискурсу й досі залишається недостатньо дослідженим: так, на думку окремих науковців, сутність медіадискурсу полягає в процесі та результаті діяльності адресата. «Цю мовну особистість трактують як індивіда, одним із видів діяльності якого є мовленнєва, що включає процеси породження та сприйняття мовленнєвих повідомлень; людину, що реалізує себе у мовленнєвій діяльності на основі сукупності певних знань та уявлень» [43, с. 9]. Таким чином, прийнято виділяти медійно-орієнтаційний, лінгвокогнітивний та мотиваційний рівні мовної особистості: медійно-орієнтаційний рівень полягає у наявності різних способів доступу людини до навколишнього середовища. Лінгвокогнітивний рівень стосується картини світу адресата повідомлення, а мотиваційний – бажань людини, її потреб, що в подальшому формують її поведінку та світосприйняття.

У сучасній лінгвістиці існує велика кількість підходів до виокремлення видів медіадискурсу, проте жодну з класифікацій не можна назвати вичерпною. Так, наприклад, ряд дослідників визначальною ознакою для виділення його типів вважають канали передачі інформації й таким чином зосереджують увагу на дискурсі преси, радіодискурсі, дискурсі телебачення й на Інтернет-дискурсі. Основною відмінністю між дискурсами преси й дискурсами телебачення й радіо є невимушеність і неофіційність теле- та радіодискурсів – вони

характеризуються живим мовленням, яке як наслідок не може бути кореговане. Особливістю Інтернет-дискурсу є широке використання різноманітних мовних засобів і варіативність тем, що пропонуються для обговорення.

Відповідно до комунікативної функції виділяють публіцистичний, рекламний та PR-дискурс. За І. Гаврилук, публіцистичний медіадискурс – це «різновид інформаційно-орієнтаційного інституційного дискурсу, який реалізується за допомогою засобів масової комунікації та передбачає свідому і явно виражену актуалізуючу позицію автора» [18, с. 112]. Основною функцією цього різновиду медіадискурсу є вплив на адресата та пропаганда («позитивна розповідь про неконкретний об'єкт для максимально широкої аудиторії» [44, с. 457]) – формування думок людини й звичок. Крім цього, публіцистичний дискурс виконує функцію оцінки – таким чином, після отримання повідомлення адресат має сформулювати власну позитивну чи негативну думку з приводу кола питань, що порушуються публіцистичним дискурсом.

Суть рекламного дискурсу полягає у впливі повідомлення на адресата з метою спонукання його до придбання певного товару. Американські вчені У. Велз, Д. Бернет і С. Моріарті у своїй книзі «Реклама: принципи й практика» наводять таке її визначення: «Реклама – це одна з форм масової комунікації. Вона передає різні типи маркетингової інформації, що спрямовані на досягнення розуміння між продавцями та покупцями на ринку. Реклама не тільки інформує про продукцію, а й одночасно трансформує її в якийсь образ, який стає у свідомості покупця невіддільним від фактичних відомостей про якість рекламованого товару» [5, с. 36]. Під час створення оголошень досліджуються мовні смаки народу, його певні звички, переконання.

Л. Дядечко, досліджуючи мову реклами, запевняє: «Особливістю української реклами, на нашу думку, є те, що вона проста для розуміння, розрахована на середньостатистичного споживача, у ній часто акцентується увага на банальних істинах. Саме такі рекламні тексти швидко сприймаються й запам'ятовуються і, як свідчать отримані дані, входять до когнітивної бази українців» [21, с. 39]. Прикладами реклам, слогани яких часто функціонують у мовленні, можуть слугувати реклами молочних продуктів ТМ «Волошкове

поле» («смачно, як у дитинстві»), ресторанів «McDonald's» («я це люблю»), напоїв «Rich» («життя – чудова річ, як не крути»), шоколадних батончиків «Snickers» («не гальмуй, снікерсуй») тощо. Л. Дядечко, аналізуючи крилаті рекламні вислови, яскравим прикладом називає ситуацію, коли хлопець вирішив заспокоїти друга перед складанням важкого іспиту, весело відповівши, що той зможе скласти на п'ятірку, і все у нього «буде в шоколаді» (реклама шоколадного батончика «Mars») [21, с. 40]. Усі ці гасла наявні в мовленні сучасної людини та продукуються нею як свідомо, так і несвідомо, що призводить до наступного висновку: реклама може впливати на мовні смаки людей і навіть виконувати номінативну функцію, позначаючи ту чи іншу ситуацію.

Іноді в рекламних текстах помилки допускаються свідомо, із тією метою, щоб рекламований товар запам'ятався покупцеві та виділився зі загальної маси. Прикладами навмисних помилок є змішування латиниці та кирилиці («Нейтральна Зона»), а також певні графічні або звукові виділення, як-от реклама торгової марки «АТБ»: «Мене приваблює надзвичайно низька ціна в АТБ. А тебе?», таким чином обіграно назву мереж магазинів, начебто вписуючи її в останні слова рекламного тексту. Крім того, той самий прийом використовується в рекламі супермаркетів «ЕКО-маркет»: «ЕКО-маркет – ЕКОномний супермаркет».

Таким чином, можемо зробити висновок: гра як вид діяльності, суть якої закладена не в результаті, а в процесі, є ще однією з основних рис медіадискурсу. Окрім широкого застосування цього прийому в мові реклами, можемо стверджувати, що він поширений у текстах публіцистичного стилю: так, гра з подіями реальності часто використовується не з метою інформування адресатів повідомлення, а для продукування емоцій, дивування, зачарування аудиторії. Подібно до рекламних слоганів, кіноанотація створюється для приваблення уваги споживача до продукту – так само, вона впливає на свідомість адресата за мінімального текстового обсягу. Найчастіше такий прийом використовується у кіноанотації як окремому жанрові медіадискурсу через її орієнтацію на широкого споживача та функціонування в масмедійному

просторі, зокрема в друкованих чи електронних виданнях (газетах, журналах, Інтернет-порталах).

За С. Квітом, метою PR-дискурсу є створення відповідного комунікативного середовища й публічного дискурсу, який би йому відповідав, поліпшення рівня репутації суб'єкта, створення позитивної громадської думки про його соціальну позицію. PR – це «управлінська комунікаційна діяльність, наука і мистецтво, спрямовані на формування ефективної системи інформаційних потоків соціального суб'єкта, що забезпечують оптимізацію його взаємодії з громадськістю, від якої залежить успішна життєдіяльність даного суб'єкта» [29, с. 122]. Необхідно зазначити, що суть дискурсу публік рілейшнз може полягати не лише у створенні іміджу однієї особистості, а й цілої країни – таким чином, він відіграє важливу роль у формуванні ставлення суспільства до цієї країни й впливає на місце, яке вона посідає на міжнародній політичній арені. Так, на сьогодні поширення набуває термін «медіавійна» - тобто формування негативної думки в адресатів повідомлень сучасного PR-дискурсу щодо певного суб'єкта (особистості, іншої країни, учасника політичного процесу тощо), т. зв. «маніпулятивні технології».

Основними одиницями цих дискурсів є медіатекст, який Л. Шевченко й Д. Сизонов інтерпретують як «поліфункціональну гетерогенну смислову систему, яка є продуктом вербалізації когнітивної діяльності індивіда та об'єктом і результатом цілеспрямованого конструювання смислів відповідно до прагматичної орієнтації ЗМІ» [57, с. 41]. Спільними рисами тексту й медіатексту О. Черниш називає логічну завершеність, комунікативний намір та прагматичну установку. Незважаючи на їхню схожість, між ними є принципова різниця: медіатексти залежать від присутності журналіста, а також мають характерні інструменти – слово, візуальне оформлення та звук. Таким чином, усі медіатексти можна поділити на радіо-, теле-, газетні та Інтернет-медіатексти. Більш того, необхідно зауважити, що кожен медіатекст створюється відповідно до попиту адресатів, тобто розрахований на масову аудиторію та відтворює теми, що є актуальними на сьогодні [64, с. 6]. Усі з вищезазначених дискурсів і медіатекстів мають свою специфіку, зумовлену

особливостями кожного з каналів передачі. Таким чином, виокремлюють основні функції медіадискурсу: по-перше, увага зосереджується на інформативній функції, що водночас поєднується з освітньою. Безперечним залишається той факт, що інформативна функція в медіадискурсі в чистому вигляді зустрічається рідко, оскільки будь-яка інформація, навіть та, що здається нейтральною, тим чи іншим чином впливає на адресата повідомлення. Однією з найголовніших функцій сучасних ЗМІ є аксіологічна функція, що полягає у формуванні певної системи цінностей; більш того, визначальними рисами медіадискурсу як такого є цілеспрямований вплив на споживача та привертання його уваги, тобто функція розважальна.

Більш того, окремою ознакою медіадискурсу є його динамічність. Так, О. Чередниченко наголошує: «Для будь-якої державної мови медіадискурс є одним із найдинамічніших мовних контекстів, де постійно з'являються інновації: лексичні новотвори, семантичні неологізми, реанімовані архаїзми, перифрази, крилаті вислови, запозичення з інших мов» [63]. Окрім вищезазначених процесів одним із найпролюктивніших є використання мовних кліше – це пов'язано з тим, що вдалий вираз запам'ятовується мовцем і швидко поширюється по інформаційному простору, що призводить до його використання в різноманітних формах, а також зазнання ним певних трансформацій. До кліше ЗМІ української мови Н. Шарманова відносить одиниці типу *світова криза; світова пандемія; соціальні ініціативи; міжнародні рейтинги* тощо. На думку дослідниці, «Кліше як повторюваний мовний знак репрезентує в текстах україномовних ЗМІ виразну ідеологічну модальність, культурнополітичні цінності, окреслює, таким чином, цивілізаційні й національні аксіологічні пріоритети, мовні смаки українського соціуму в його реагуванні на злободенні суспільні виклики» [68, с. 152].

Отже, необхідно зазначити, що на сьогодні питання кваліфікації дискурсу досі залишається відкритим. Сучасні дослідники пропонують свої трактування цього явища, ототожнюючи дискурс з текстом або з мовленням. Зважаючи на широту використання терміна, вирізняють і його типології, серед яких виокремлюють медіадискурс. Найбільш прийнятним для нашого дослідження

вважаємо таке його визначення: медіадискурс – система, що постає як засіб творення певної картини світу, формування системи цінностей споживача, характеризується мовленнєвою інтенцією та має національний характер. Велику роль у специфіці сучасних ЗМІ відіграє використання фразеологічних одиниць, що теж відображають специфіку цілих народів.

1.2. Типологія наукових підходів до вивчення фразеологічних одиниць

Визначення фразеологічної одиниці є одним із найсуперечливіших питань фразеології. Існують різноманітні підходи до вивчення фразеологічних одиниць та погляди на комплекс їхніх ознак. Крім того, деякі дослідники вважають, що визначення фразеологічної одиниці є настільки ж складним, як і дефініція слова, оскільки «для слова і стійких сполучень слів не характерні властивості, які були б віднесені до кожного з них без винятку» [7, с. 13]. На думку О. Бодик і Т. Рудакової, фразеологічні одиниці – це «стійкі, чи фразеологічні, словосполучення, що сприймають як одне ціле, як єдиний вислів, або мовний зворот, неподільний на окремі частини без втрати його значення» [14, с. 50].

У першій фразеологічній праці в Україні під назвою «Нариси з української фразеології (з російсько-українськими паралелями)» І. Чередниченко в основу свого визначення фразеологічної одиниці покладає її цілісність – набуття особливого значення, яке не впливає зі значень окремих компонентів одиниці. Необхідно зауважити, що дослідник використовує терміни «фразеологія», «фразеологічний склад», «фразеологічна конструкція», «фразеологічні засоби», «фразеологічні утворення», «фразеологічний матеріал», «фразеологічні явища», «фразеологічні відповідності», «фразеологічний тип», проте не застосовує поняття «фразеологізм» або «фразеологічна одиниця». Більш того, відсутнє значення й терміна «ідіома» [63].

У 60-х роках ХХ ст. починають з'являтися публікації в наукових виданнях. Так, на сторінках журналу «Українська мова в школі» з'являється ряд робіт з теоретичних проблем фразеології, як-от «Фразеологічні вирази» А. Рожанського, «Про народну фразеологію» Б. Ларіна, «Про вживання терміна

‘фразеологія’» К. Горбачевича, «Про природу та характер фразеологічних одиниць» А. Бабкіна. У своєму визначенні фразеологічної одиниці А. Рожанський спирається на ознаки сталості та відтворюваності.

Наприкінці 60-х років ХХ ст. з’являється «Словник українських ідіом» Г. Удовиченка, реєстр якого налічує більш ніж 2 тис. фразеологічних одиниць. В основу тлумачення фразеологічної одиниці Г. Удовиченко кладе ознаки сталості значень, їхню неперекладність на інші мови, можливість заміни фразеологічної одиниці одним словом, стабільність значення. Автор представляє граматичні, семантичні та стилістичні характеристики реєстрових одиниць, звертає увагу на варіантні, синонімічні та антонімічні можливості фразеологічного складу української мови.

У 1969 р. у журналі «Мовознавство» публікується стаття Л. Скрипник «Видозміни форми фразеологічних одиниць», а у 1973 р. – монографія під назвою «Фразеологія української мови». Так, основними ознаками фразеологічної одиниці дослідниця називає відтворюваність, цілісність та сталість: «Фразеологічною одиницею звичайно називають лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення яка, маючи цілісне значення, відтворюється у мові за традицією, автоматично» [53, с. 11].

За Л. Авксентьєвим, фразеологічна одиниця – це самостійна одиниця мови, яка є вільно відтворюваною, характеризується фразеологічним складом і граматичними категоріями [6, с. 16].

У 1978 р. друкується книга Ф. Медведєва «Українська фразеологія. Чому ми так говоримо» – у її основу покладено лекції науковця під час його роботи на філологічному факультеті Харківського університету. Так, до поняття «фразеологічна одиниця» дослідник відносить прислів'я, приказки, крилаті вирази, мовні штампи, каламбури та подібні мовні одиниці.

У монографії «Проблеми фразеологічної ідеографії (на матеріалі української і російської мов)» Ю. Прадід указує на стійкість, цілісність та відтворюваність фразеологічних одиниць, а також наголошує, що вони здатні вступати в зв'язки з іншими мовними одиницями.

А. Івченко та Н. Вархол досліджували фразеологію українських народних говірок XVIII–XX ст. в ономасіологічному, ареальному та етимологічному аспектах. У «Фразеологічному словнику лемківських говірок Східної Словаччини», який містить близько 2300 фразеологічних одиниць діалектної української фразеології, зазначається: «У сталих зворотах знаходять відображення не лише естетичні цінності української народності даного регіону, але й досить влучні та яскраві уявлення про навколишній світ і духовну культуру» [15, с. 11]. Фразеологічний матеріал для словника збирався протягом 1982–1987 рр. за допомогою використання питальника.

У 1988 р. публікується посібник «Народження і життя фразеологізму» В. Ужченка, у якому розкривається походження багатьох фразеологічних одиниць, що функціонують в українській мові. Згодом у праці «Фразеологія сучасної мови», написаної у співавторстві з Д. Ужченком, розкриваються основні ознаки фразеологічної одиниці: так, до них дослідники відносять відтворюваність, постійність, експресивність. За науковцями, фразеологічна одиниця – «надслівна, семантично цілісна, відносно стійка (з допуском варіантності), відтворювана й переважно експресивна одиниця, яка виконує характеризуючо-номінативну функцію» [59, с. 22].

У 1972 р. А. Маккай, професор лінгвістики Іллінойського Університету в Чикаго, представляє власний підхід щодо класифікації фразеологічних одиниць і розподіляє їх на ідіоми та неідіоми. До класу ідіом дослідник відносить ті одиниці, що є сталими, двозначними, семантично непрогнозованими. Так, серед ідіом науковець виділяє ідіоми декодування (*to drive with seventy miles an hour*) та ідіоми кодування (*to fly off the handle, to seize the bull by the horns, hot dog, hot potato, red herring*) [1, с. 25].

У сучасному мовознавстві окрім ознак сталості, цілісності, відтворюваності та експресивності виділяють також ознаку мовної гри, які виконують функцію утворення тексту та його стилю, емоційну функцію та функцію впливу на адресата. За Ж. Краснобаєвою-Чорною, «на рівні дискурсу мовна гра фразем виявляє безпосередній зв'язок із моделювальною діяльністю дискурсивної рефлексії, тобто з дискурсивними структурами» [35, с. 11], де

дискурсивними структурами постають певні моделі представлення світу. Таким чином, ознаками декотрих із цих моделей виступають алегоричність і метаморфізм: «Метаморфоза стає базою для алегорії, надаючи конкретність абсурдним поняттям. Алегорія заперечує будь-яку конкретність, виражаючи інакомовно свій абстрактний реляційний смисл» [35, с. 11].

Так, на основі певних ознак фразеологічних одиниць було запропоновано низку класифікацій, які сьогодні активно використовуються в лінгвістиці. Таким чином, розглядаємо семантичну типологію фразеологічних одиниць, семантико-граматичну класифікацію, експресивно-стилістичну, генетичну, когнітивно-генетичну, функційну, ідеографічну, контекстологічну, за сферою вживання, за характером оцінки, з погляду переосмислення компонентів.

Найвідомішою семантичною класифікацією фразеологічної одиниці є типологія, розроблена французьким ученим Ш. Баллі. Пізніше його систематизація фразеологічних одиниць була удосконалена В. Виноградовим. Їх можна поділити на 3 групи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення (або ідіоми) – це абсолютно неподільні, нерозкладні фразеологічні одиниці, значення яких не залежить від їхнього лексичного складу та від значень їхніх компонентів. Фразеологічні зрощення немотивовані, «якщо їх смислові елементи однозвучні з якимись самостійними, окремими словами мови, то їх співвідношення чисто омонімічне» [17, с. 151]. Наприклад, фразеологічними зрощеннями виступають такі одиниці як-от: *бити байдики – ледарювати, з'їсти собаку – мати в чомусь досвід, підбивати клинці – залицятися*.

Фразеологічна єдність – семантично неподільні фразеологічні одиниці; ізольовані слова, що найчастіше утворюють нерозривну єдність. Фразеологічні єдності вирізняються своїми зовнішніми та внутрішніми ознаками. До зовнішніх належить незмінний порядок слів, а також неможливість заміни хоча б одного з компонентів єдності іншим словом, синонімом. Внутрішні ознаки – спроможність замінити сполучення слів одним словом, відповідним за смислом; нероздільність єдності на елементи; у деяких випадках своєрідність

вимови. До фразеологічних єдностей належать фразеологічні одиниці: *грати першу скрипку – бути головним у чомусь, пропускати повз вуха – не звертати уваги, вивести на чисту воду – викривати чиясь підступність, розкривати істинний стан речей*. Значення цих одиниць вмотивоване переносним значенням їхніх компонентів.

Фразеологічними сполученнями називають такі одиниці, що мають у собі слова як із вільним, так і зі зв'язаним значенням – значенням, що реалізується, як правило, лише в цьому звороті. Такі типи фраз є аналітичними, вони допускають синонімічну заміну: *малиновий дзвін – дзвін милозвучний, зачароване коло – замкнуте коло*. Крім того, фразеологічні сполучення майже не мають омонімів, а лише входять у синонімічні ряди слів і виразів. Для того, щоб цей тип фразеологічної одиниці мав омонімічне словосполучення, потрібно, щоб для кожного члена групи знайшлося слово-омонім. При цьому самі фразеологічні сполучення можуть вступати в омонімічні зв'язки з фразеологічними єдностями або зрощеннями.

Тривалий час запропонована В. Виноградовим класифікація бралася за основу під час вивчення не лише російської мови, на базі якої була створена, а й для дослідження фразеології інших мов. М. Шанський спробував удосконалити цю класифікацію, вирізнивши, окрім зрощень, єдностей і сполучень, окрему групу – фразеологічні вирази, до яких відніс «такі стійкі в своєму складі і вживанні фразеологічні звороти, які не тільки є семантично подільними, але й складаються цілком із слів з вільним значенням» [67, с. 77]. Вони майже нічим не відрізняються від вільних словосполучень; головне, що їх вирізняє – це те, що під час спілкування вони не створюються мовцем, а відтворюються, маючи при цьому постійно незмінюваний склад і значення. До них належать прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми відомих людей, народні жартівливі римовані вислови: *крапля камінь точить; не все золото, що блищить; борітеся – поборете*.

Л. Ройзензон та І. Абрамець розширили класифікаційний поділ, запропонований В. Виноградовим і М. Шанським, та виділили п'ятий тип фразеологічних одиниць – фразеологічні суміщені омоніми [48, с. 60], у яких

«переносне значення може співіснувати, бути присутнім одночасно з його прямим значенням». До таких усталених виразів належать фразеологічні одиниці по типу *викинути білий прапор, поглядати з-під лоба, схилити голову перед кимось, вішати носа, гнути коліна* [48, с. 100].

Крім того, на базі українського матеріалу розроблено семантичну класифікацію П. Дудика. Учений виділяє такі типи фразеологічних одиниць: ідіоми, фразеологічні єдності, фразеологічні вирази, фразеологічні словосполучення та фразеологізовані словосполучення. Розробка науковця є близькою до класифікації В. Виноградова, але вони мають декотрі розбіжності. Так, наприклад, П. Дудик під терміном «фразеологічні вирази» має на увазі прислів'я та приказки, вирізняючи їх з-поміж інших фразеологічних одиниць, як і М. Шанський. До фразеологічних сполучень учений відносить фразеологізми-професіоналізми, як-от *вигнати діди* (гончарське) або *дати дуб* (чинбарське). Загалом це «ходові формули, що приховують у собі метафору, мають досить прозору внутрішню форму» [20, с. 101], тоді як фразеологізовані словосполучення – це словосполучення, що характеризуються синтаксичною неподільністю компонентів (*ось тобі на*) [20, с. 82].

Семантико-граматична типологія визначається семантичною й синтаксичною специфікою фразеологічної одиниці та морфологічними характеристиками її компонентів. В українській лінгвістиці питаннями семантико-граматичної типології фразеологічних одиниць займається М. Алефіренко. Основними ознаками структурно-граматичного розряду науковець називає наявність або відсутність граматичних категорій і їхніх парадигм, різновиди зв'язку з іншими елементами, синтаксичну роль у реченні. Так, дослідник виділяє субстантивні, дієслівні, ад'єктивні, адвербіальні та інтер'єктивні фразеологічні одиниці. До субстантивних одиниць належать ті фразеологічні одиниці, що мають узагальнено-предметну семантику, виражену категоріями числа, роду й відмінка, а в реченні займають позицію підмета, додатка або іменної частини складеного присудка: *Правильно, не гай часу, поки біля тебе битий вовк, багато можемо вивідати в нього; Одверто, мені не хотілося б, щоб ця небажана розмова між нами потрапила на злі язики.*

Дієслівні фразеологічні одиниці – це одиниці з узагальненою семантикою процесуальної ознаки, що виражається в категорія особи, часу, виду, стану й способу. У реченні такі одиниці займають позицію присудка. За невиконання функції присудка дієслівні фразеологічні одиниці переважно виступають у ролі головних членів односкладних речень. До речень із дієслівними фразеологічними одиницями належать речення: *Чоловіча частина курсу тепер уже остаточно **махнула** на нього **рукою**; Кому, як не вам, треба **стати на прю** з сухолясниками і тими, хто підтримує їх.* На відміну від ряду інших дослідників, що до складу ад’єктивних фразеологічних одиниць зараховують одиниці, які вживаються в ролі означень і компонентами яких є прикметник або дієприкметник, М. Алефіренко звертає увагу на семантику таких утворень, тобто на вираження статичної ознаки. Таким чином, ад’єктивними фразеологічними одиницями науковець називає сполуки з семантикою атрибутивності, що називають статичну ознаку, а в реченні виконують функції неузгодженого означення чи іменної частини складеного присудка: *Там жили зовсім інші люди – безстрашні, кмітливі, **на всі руки майстри**; Там вона поставила собі столик і шафу, етажерку для книжок, за шафою приладнала вішалку і до столу сама провела світло... Адже Таня **майстер на всі руки**.* Інтер’єктивні одиниці, за дослідником, це одиниці, що виражають різноманітні емоції, почуття, ставлення мовця до думок співрозмовника, погрозу, та не можуть виконувати номінативної функції: *Де ж тебе носило, **бісова душа**?; Що ж це воно за право таке, **чорт його батька зна**?; **Матері його ковінька, та це ж головний бухгалтер Авксентій Веремійович Гадючка!*** Окремою групою виділяються інтер’єктивні фразеологічні одиниці, що використовуються як одиниці соціального етикету в мовленні (*добрий день, доброї ночі, будьте здорові*): ***Дай боже** тобі здоров’я та убереження від ворога...; **Жива-здорова хазяйка!*** [8]

На сьогодні відомі класифікації фразеологічних одиниць, що ґрунтуються не лише на їхніх семантичних ознаках. Так, Ж. Краснобаєва-Чорна підсумовує типології М. Шанського, В. Ужченка, Я. Барана, і виділяє книжні, розмовні, просторічні, фольклорні та міжстильові фразеологічні одиниці [35, с. 74].

Таким чином, книжні фразеологічні одиниці – це одиниці, що використовуються в книжному стилі та характеризуються застосуванням урочистої, стилістично підвищеної лексики: *входити в плоть; відійти в небуття; земний паділ*. Розмовні фразеологічні одиниці – це сполуки, властиві усному мовленні, що застосовуються в невимушеному спілкуванні, а в художній літературі – для розпалювання, поглиблення, посилення діалогів: *знов за рибу гроші; гнути горба; втерти маку; мов лихоманка стрепенула*. До просторічних фразеологічних одиниць належать ті одиниці, які використовуються в мові персонажів у художній літературі. На відміну від розмовних фразеологічних одиниць, просторічні одиниці є стилістично зниженими: *врізати дуба; пиндючити ніс; очі повилазять; дулю з'їсти*. Фольклорні фразеологічні одиниці належать до одиниць народного походження та характеризуються передачею незвичності, небувалості: *за синім морем; мертве царство; тридев'яте царство; на ясні зорі, на тихі води; чужа чужина*. Міжстильові фразеологічні одиниці – це одиниці, що позбавлені емоційно-експресивного забавлення та можуть застосовуватися в усіх стилях: *відносне значення; вогнище культури; спільна мова; у всякому разі; брати участь*.

Функційна типологія фразеологічних одиниць полягає у вказівці на функції сполук та процесі їхнього творення. Так, В. Руснак виділяє основні функції їхньої комунікативної спрямованості й систематизує їх. На погляд дослідниці, фразеологічні одиниці виконують кваліфікаційну, ідентифікаційну, модальну, квантитавну функції. Більш того, науковиця вказує на те, що вони також можуть уживатися у функції висловлювань [49, с. 95].

До фразеологічних одиниць, що виконують кваліфікаційну (характеризувальну) функцію, дослідниця відносить ті одиниці, що мають предикативну семантику й здатні приписувати суб'єкту різні ознаки: *ділити шкуру невбитого ведмедя, мухи не скривдить, упертий як осел, розпустити хвіст як навич, дивитися вовком* тощо.

Фразеологічні одиниці, що виконують ідентифікаційну функцію, В. Руснак ділить на три групи відповідно до їхніх номінацій. Першу групу

становлять фразеологічні одиниці у функції власних імен, як-от: *Буриданів осел* та *Валаамова ослиця*. Другий модуль охоплюють одиниці у функції термінів: *сонечко*, *вовча паща* тощо. Третій модуль – фразеологічні одиниці у функції предметних номінацій: *синиця в руках*, *символ щастя*.

Оскільки декотрі фразеологічні одиниці можуть надавати висловлюванню певної модальності, оцінних й емоційних смислів, дослідниця виокремлює їх в окрему групу: *абсолютний нуль*, *ангельське терпіння*, *вітер у голові*.

До фразеологічних одиниць у функції висловлювань науковиця відносить одиниці типу *і вовки ситі*, *і вівці цілі*; *скільки вовка не годуй, а він усе одно в ліс дивиться*; *за двома зайцями поженешся – жодного не зловиш*. До того ж, фразеологічні одиниці також можуть уживатися й у квантитавній функції: такі сполуки мають не тільки кількісне значення, а й значення інтенсивності, як-от *розбити вщент*, *у хвіст і в гриву*.

Функціональний аспект також розглядається С. Гавриним. Так, дослідник виділяє образно-виразні сполуки, еліптичні сполуки, термінологічні одиниці, афористичні сполуки, контекстологічні одиниці та ідіоми [56, с. 341].

До образно-виразних стійких сполук дослідник відносить одиниці типу *пустити червоного півня*; *яблуко незгоди*; *берегти як зіницю ока*; *свиня свинею* – тобто ті фразеологічні одиниці, що містять метафору, сталі порівняння, евфонізми, гіперболи, літоти, а також тавтологію, тобто створені внаслідок гри з адресатом. Група еліптичних сполук об'єднує усічені сполуки слів. Так, до цієї групи належать фразеологічні одиниці *рад не рад*; *ні пуху ні пера*; *хоч куди* тощо. Терміни мистецтва, науки й інших сфер діяльності дослідник виокремлює в окрему групу – термінологічні одиниці: *річ у собі*; *культ особи*; *заломлення промінів*. Таке виокремлення пов'язане з тим, що заміна будь-якого компонента в сполучі призводить до втрати термінологічності. Основною функцією афористичних фразеологічних одиниць, на думку науковця, є вираження загальних висновків і моралей. Таким чином, до цієї групи належать одиниці типу *друзі пізнаються в біді*; *у здоровому тілі – здоровий дух*; *буття визначає свідомість* тощо. Контекстологічні одиниці за дослідником – це одиниці, що за змістом ототожнюються з фразеологічними сполученнями,

виокремленими Ш. Баллі – тобто певні стійкі утворення. Останньою в поділі С. Гаврина є група ідіом – сполук, що втратили внутрішню форму. Так, ідіомами науковець називає сполучення типу *була не була; собаку з їсти* тощо.

Науковець Д. Баранник запропонував власну функційну класифікацію фразеологічних одиниць, розподіливши їх на п'ять груп: фразеологічні метафори народного характеру, фразеологічні метафори літературного характеру, фразеологічні образні узагальнення, фразеологічні образні узагальнення літературного характеру, а також специфічно жанрова фразеологія. До першої групи дослідник відносить ті фразеологічні одиниці, що є емоційно нейтральними, а за семантикою пов'язаними з побутом людей. Таким чином, до фразеологічних метафор народного характеру належать одиниці типу *бити байдики, замилувати очі, через дорогу навприсядки, колесо історії, медовий місяць* тощо. Науковець наголошує: «У процесі мовлення (а також сприймання) такі фразеологічні одиниці не потребують спеціального напруження уваги для етимологізування, відновлення ситуації їх первісного вживання, встановлення 'внутрішньої форми'» [9, с. 2]. Фразеологічні метафори літературного характеру відрізняються від метафор побутового тим, що містять в собі проєкцію на художньо-літературний, історичний чи міфологічний сюжет – це одиниці типу *ахіллесова п'ята; дамоклів меч; Ромео і Джульєтта; тіні забутих предків; троянський кінь; перейти Рубікон* тощо. Група фразеологічних образних узагальнень народного характеру являє собою групу одиниць, що містять судження, умовивід: *добре роби – добре й буде; кулик кулика бачить здалека; сім разів відмір, а раз відріж; що посієш, те й пожнеш*. Фразеологічні образні узагальнення літературного характеру, на відміну від групи фразеологічних метафор літературного характеру, уживаються без передбаченої асоціації адресата безпосередньо з першоджерелом – хоч вони й пов'язані з конкретним літературним твором чи історичною ситуацією, вони можуть бути зрозумілими й тим адресатам, які раніше їх не чули: *бути чи не бути?; слово, чому ти не твердая криниця; борітеся – поборете; караюсь, мучуся... але не каюсь*. Більш того, до цієї групи належать одиниці, уживані мовою оригіналу: *per aspera ad astra* (через

труднощі до зірок); *si vis amari, ama* (хочеш, щоб тебе любили – люби); *Strum und Drang* (буря й натиск). Окремою групою дослідник виділяє специфічно жанрову фразеологію – «стабільні ‘робочі’ формули, що пристосовані до функціональної специфіки тих чи інших жанрів мовлення і побутують як органічні складники відповідних мовних стилів» [9, с. 4]. До формул наукового стилю належать конструкції типу *вимагається довести, ланцюгова реакція, критична точка*; коментарного – *ввести м'яч у гру, пас на вихід, порушення правил з боку*; до розповідного – *одного разу, уявіть собі, як зараз бачу*. За науковцем, на специфічно жанрову фразеологію багатий казковий стиль: йому притаманні конструкції, що можуть застосовуватися як на початку, так усередині й у кінці історії. Так, до формул цього стилю належать сполуки *жили-були собі дід і баба; був собі цар та цариця; не по днях, а по часах; вам казка, а мені бубликів в'язка*.

У монографії «Українська фразеологія: Чому ми так говоримо» Ф. Медведєв подає генетичну типологію фразеологічних одиниць: так, дослідник розмежовує фразеологічні одиниці, творцем яких є український народ, загальнослов'янську фразеологію (сюди належать вислови біблійного характеру типу *корінь зла; око за око; зуб за зуб; на сон грядущий* тощо) та давньоруську фразеологію – сполуки книжного походження, пов'язані з існуванням давніх діалектів східних слов'ян (*іду на ви; всісти на конь; указати путь*) [38, с. 10].

Когнітивно-генетична класифікація, розроблена М. Жуйковою, дозволяє по-іншому осмислювати шляхи формування фразеологічних одиниць. За традиційного погляду вони виникають з вільних словосполучень або речень, творяться шляхом семантичної модифікації знаків, що вже існують у мовній системі. Однак дослідниця заперечує цю думку та вказує на те, що в мові існує чимала кількість фразеологічних одиниць, які з'явилися раптово, не на основі одиниць, які були зафіксовані: «Що більше, можна припускати, що для значної частини ідіом-новотворів, які постійно виникають у розмовному мовленні, а особливо в субстандарті, взагалі не характерний шлях переосмислення готових знаків, вони породжуються одразу як цілісні багатокomпонентні мовні одиниці

зі своїм планом змісту» [24, с. 73]. Таким чином, через те, що в мовленні функціонують одиниці, які не могли виникнути на основі словосполучень або речень, яким не відповідають жодні реальні ситуації, науковиця пропонує виділяти дві групи фразеологічних одиниць – ті, що утворені на основі вільних словосполучень, та ті, що формуються незалежно від них.

Одиниці першого типу виникають на базі певних прототипів – моделей і взірців, до яких належать базові образи, компоненти певних ситуацій. Такі моделі зазвичай переосмислюються мовцями, а внаслідок їхньої інтерпретації виникає можливість їхнього використання для позначення нової ситуації. Таким чином, можна стверджувати, що одиниці цих типів створюються шляхами метафоризації та метонімізації. До першої групи можуть належати такі одиниці, як-от *розв'язати руки* (ситуація включає двох осіб, одна з яких розв'язує руки другій, що дає їй можливість рухатися вільно й виконувати дії самостійно – це й становить прототип фразеологічної одиниці, значення якої полягає в усуненні залежності від чогось, обмежень у чому-небудь), *спіймати на гачок* (моделлю для утворення фразеологічної одиниці є стандартна ситуація під час риболовлі – риба ковтає наживку й перетворюється на здобич. Таким чином, під час інтерпретації одиниця набуває смислу дозволу себе ошукати, обманути, ввести в оману), *встати на ліву ногу* (вихідна ситуація для значення фразеологічної одиниці – вірування багатьох народів у властивість принесення удачі й гарного настрою процесу опертя спочатку на ліву ногу, а потім на праву під час вставання).

Іншою групою дослідниця виділяє одиниці, що виникають незалежно від вільних словосполучень – через велику різноманітність таких утворень науковиця розрізняє два їхні підтипи. Так, їх можна розглядати згідно з критерієм відповідності/невідповідності між прототипом і тим образом, що утворюється, та критерієм параметрів тих ситуацій, з якими вони співвідносні (спостережувальність/неспостережувальність).

Таким чином, серед одиниць першого підтипу виділяються сполуки, які в теорії можуть бути маркерами певних ситуацій, що є можливими в житті людини, тобто «квазіреальні» фразеологічні одиниці (*поцілувати клямку*;

вилетіти в трубу; одважити солі; пекти раків), а також «фантомні» одиниці – ті, яким не може відповідати жодна реальна обставина (*переливати з пустого в порожнє; скуштувати березової каші; варити воду; дати залізного бобу; коти шкребуть на серці*). Крім цього, науковиця виділяє одиниці проміжного зразка, які не можуть належати ні до «квазіреальних», ні до «фантомних» – прототипи, які беруться за основу для створення таких сполук, можуть відбуватися, але можливість цього настільки мала, що вони здаються нереальними (з *рибалки носити копчену рибу; шнурки жувати*).

Щодо одиниць підтипу, які розмежовуються за критерієм спостережувальності/неспостережувальності, серед них дослідниця виокремлює фразеологічні одиниці, які розгортаються перед очима спостерігача в динаміці (*пекти раків, сушити зуби, п'ятами наживати*), та ті, що не можуть за один раз відбутися перед глядачем безпосередньо, оскільки мають займати великий часовий інтервал (*дихати на ладан; нагріти руки; стояти ногою в могилі; брати за душу; кусати лікті; бити по кишені*).

За ідеографічної класифікації, розробленої В. Ужченком, фразеологічні одиниці поділяються на три групи: «Людина», «Абстрактні відношення» і «Природа». Таким чином, кожену групу можна розділити на фразеосемантичні поля, у межах яких виділяються фразеосемантичні ряди. Так, наприклад, групу «Людина» можна розмежувати на підгрупи «Людина як жива істота», «Людина як розумна істота», «Людина як суспільна істота» тощо [59, с. 45].

В українському мовознавстві типологія фразеологічних одиниць згідно зі сферою їхнього вживання опрацьована В. Чабаненком, а також В. Ужченком і Д. Ужченком. Так, В. Чабаненко розподіляє одиниці на нормативні й ненормативні: нормативні фразеологічні одиниці – це одиниці, що фіксуються в словниках, мають загальнонародний статус, сприймаються суспільством як зразкові й правильні (*езопівська мова; попасти в тенета; бити байдики*). До ненормативних одиниць належать ті одиниці, що можуть не фіксуватися в словниках та сприймаються як засіб експресивності. На думку дослідника, до таких фразеологічних одиниць належать говіркові (*най його мамі; дідько його знає*), жаргонні одиниці (*діло швах; дати життя*), а також неологізми (*хто не*

їсть, той не працює – хто не працює, той не їсть) [62]. У свою чергу, за В. Ужченком і Д. Ужченком, щодо сфери вживання фразеологічні одиниці можна розподілити на літературні, ареальні, фразеологічні одиниці професійного мовлення та жаргонів [59, с. 212]. Літературні фразеологічні одиниці – це ті одиниці, що є загальноновживаними й функціонують у літературній мові (*старий вовк; куряча голова*). До ареальних належать ті, що не фіксуються загальнономовними словниками, можуть бути видозміненими загальнонародними з місцевими значеннєво-формальними ознаками вираження, як-от одиниці *джосу дати; пізні лягма; під школою ночувати; по гамалику заробити; бракує доги; тропу добитись; дати пуду* тощо. Фразеологічні одиниці професійного мовлення й жаргонів – це одиниці, які передають форми спілкування учасників праці та не є надбанням літературної мови, незважаючи на те, що вони можуть потрапляти до мови художньої літератури. Дослідники під час створення свого розподілу виділяють певні тематичні групи – полювання (*сільця понаставляти; упійматися в сільце; заплутатися в сільце; наставити тенета; готувати пастку*), лісорубство (*гонити дараби; убивати смереку; брати палуга; кергнути бервено хрестом*), рибальство (*іти койлом; зв'язать на лук'яна; піймать циганку*), лоцманство (*брать лоб'яка; видраювати плита; іти впрямую*), гірництво (*як із штахи виліз; з-під терикона; звалитися з терикона; на териконі картоплю садити; лякати штрек; штрек поцілувати; прохідник мимо шахти; розпил по голові торохнутий; як розпил; сушити розпили*).

За характером оцінки Ж. Краснобаєва-Чорна розподіляє фразеологічні одиниці на позитивно-оцінні, негативно-оцінні, нейтрально-оцінні та одиниці з дифузною оцінкою. До групи позитивно-оцінних належать ті фразеологічні одиниці, що виражають схвалення, похвалу (*сіль землі; дощ із грошей; вишенька на торті; грошей кури не клюють; триматися на ногах*). Негативно-оцінні фразеологічні одиниці – це ті одиниці, що містять у собі елемент несхвалення, невідповідності нормі (*на тонку; розпорошити кошти; удар по гаманцях; підставити ніжку; перемити кісточки; на побігеньках; стояти не горою, а горбочком*). До нейтрально-оцінних належать ті одиниці, що містять

амбівалентну характеристику (*на адресу; гра слів; відіграти роль*). На думку дослідниці, можна виділяти й одиниці, що мають як позитивне, так і негативне значення одночасно (*чорт забирай; скатеркою доріжка*). Такі фразеологічні одиниці можуть виступати загально-оцінними (переважно ад'єктивні й адвербіальні сполуки, що містять або позитивне, або негативне значення відповідно) й конкретно-оцінними. Останні можна розподілити на сенсорні (*аж з душі верне*), сублімовані (*мухи не зобидить*) та раціоналістичні (*піти на руку; вилетіти в трубу*) [35, с. 104].

В українському мовознавстві класифікація фразеологічних одиниць із погляду переосмислення їх компонентів опрацьована В. Ужченком, а також М. Жуйковою. Таким чином, виділяють метафоричні та метонімічні фразеологічні одиниці. Сполуки метафоричного характеру інтерпретують як одиниці, створені на основі метафори. За словником лінгвістичних термінів, метафора – це троп, який формується внаслідок уживання слова в переносному значенні на основі схожості означуваного предмета з іншим; згорнене порівняння [37, с. 443]. Відповідно до цього, «в основі ідіомотворення метафоричного типу лежить не переосмислення прямих значень слів, які входять у словосполучення, а ментальна процедура на рівні концептуальних структур – пошуки та встановлення подібності між образами двох ситуацій» [23, с. 28]. До цього типу фразеологічних одиниць належать одиниці різних сфер: *давати задній хід; брати бар'єр; потрапити в сіті; з дощу та під ринву; взяти фальшиву ноту; гарячі жнива; закладати підвалини; упрягатися в ярмо; ловити окунів; воювати з вітряками; розкрити всі карти* тощо. Найчастіше відповідність метафоричних фразеологічних одиниць із твірними образами простежується через зорові враження: *як аришин проковтнув; левина грива; крига скресла; їсти просить; чобіт рота роззявив; робити з губи халяву; роззявити стару халяву; ходити козирем; ставати на двох лапках; ходити нависом; хоч бублик чіпляй; посікти на капусту*.

Сполуки метонімічного характеру – це одиниці, утворені шляхом метонімізації, тобто перенесенням на основі суміжності в просторі й часі, де під поняттями «простір» і «час» маються на увазі «основні форми існування

матерії, в яких відображаються різноманітні зв'язки і відношення предметів та явищ» [54, с. 37]. До одиниць вищезазначеного типу належать фразеологічні одиниці *витрушувати кишені; бити по кишені; чуби покидати; виходити з-під пера; жити за спиною; затрубити в похід; брати ноги на плечі; брати ноги за пояс; брати ноги в руки; зуб на зуб не попадати; видивити очі; кров ударила в лице; вішати носа; ховати очі; дивитися з-під лоба*. Підвидом метонімічних одиниць виступають синекдохічні звороти (за великим тлумачним словником, синекдоха – це «один із тропів, для якого характерне вживання назви частини замість цілого, видового поняття замість родового, однини в значенні множини або навпаки» [16, с. 1316]), зокрема *на копійку; копійка перепадає; як кіт наплакав; як шилом патоки вхопив; ані дрібка солі; до шерстиночки; до зерна*.

У сучасному британському мовознавстві серед фразеологічних одиниць найчастіше виокремлюють ідіоми. Так, відповідно до Оксфордського словника англійської мови, ідіоми – це «усталена група слів, що має значення, яке не можна виокремити зі семантики окремих її компонентів» [2]. Дослідник К. Г'ю Вандерніет таку дефініцію не заперечує, проте вказує на її недосконалість, адже не кожна фразеологічна одиниця вписується в установлені цим визначенням параметри – подібні ідіоми науковець називає «граничними випадками». Прикладом таких одиниць можуть слугувати фразеологічні одиниці типу *second thoughts, resist temptation, back to the drawing board* тощо. У кожному з цих випадків значення виразів може бути виведено носієм англійської мови, навіть якщо він ніколи не чув їх раніше [4, с. 5].

Дослідники Дж. Сейдл та У. Макморді у своїй праці «English idioms and how to use them» розподіляють фразеологічні одиниці за критерієм повної чи неповної фіксованості. Так, до фразеологічних одиниць повної фіксації науковці відносять одиниці типу *give a cold shoulder* – тобто такі, які не можуть зазнати морфологічних і лексичних змін. До другої групи належать одиниці, що містять дієслова, які можуть змінюватися за часами, як-от *make a clean breast of it*. Остання група за їхнім поділом – це група, що складається з одиниць, які можуть зазнавати змін у нефіксованій частині: *keep a careful/sharp eye on someone* [3, с. 11].

Таким чином, у науковій розробці ми не розмежуємо поняття фразеологічної одиниці, фраземи, фразеологізму та ідіоми, та для їхнього позначення використовуємо перший термін, зараховуючи до його складу образні одиниці – прислів'я та приказки, афоризми, жартівливі вислови, образні порівняння тощо, що якнайкраще відображають картину світу народів, несуть в собі його культурно-історичну пам'ять. Необхідно зауважити, що лексичний склад таких одиниць є незмінним – вони відтворюються автоматично, а не вільно створюються в процесі мовлення.

1.3. Методика дослідження

Для дослідження особливостей фразеологічних одиниць української мови порівняно з англійською доцільно застосовувати сукупність методів: таким чином, під час написання роботи ми використовували описовий, зіставно-типологічний та структурно-семантичний методи, які за М. Кочерганом є основними в ході зіставно-типологічного дослідження мови [34, с. 355]. У магістерській роботі проаналізовано фразеологічні одиниці відповідно до умов їхнього вживання, категорійної належності елементів, семантики та контекстів використання.

На першому етапі роботи за допомогою описового методу було зібрано й систематизовано емпіричний матеріал на основі текстів видань BBC News Україна та BBC News. Необхідно зауважити, що український та англійський сайти BBC не становлять дослівного перекладу одне одного.

Другий етап дослідження полягав у аналізі структурно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць. Так, ми проаналізували обрані одиниці за допомогою зіставно-типологічного й структурно-семантичного методів та виокремили типи структурних схем, за якими утворюються фразеологічні одиниці української мови порівняно з англійською, а також звернули увагу на їхню еквівалентність – таким чином, було встановлено повний збіг (еквівалентність (тотожність) – наявність рівнозначного відповідника, який збігається за лексичними компонентами, семантикою, граматичною структурою), частковий (неповна еквівалентність – наявність еквіваленту, який не є тотожним в усіх значеннях, тобто часткова схожість структур/функцій

одиниць в обох мовах), безеквівалентність (лакунарність – відсутність повних або часткових еквівалентів, неможливість передачі смислу одиниці в цільовій мові) одиниць [40, с. 278]. Еквівалентність оригіналу й перекладу – «це насамперед спільність розуміння інформації, що міститься в тексті, включаючи й ту, що впливає не тільки на розум, але й на почуття реципієнта, та яка не лише експліцитно виражена в тексті, але й імпліцитно віднесена до підтексту» [70, с. 178]. У ході дослідження семантичних ознак фразеологічних одиниць ми послуговувалися класифікацією В. Ужченка та розподіляли виокремлений матеріал на групи «Людина», «Абстрактні відношення» та «Природа та людина в природі».

На третьому етапі ми звернули увагу на емоційність, експресивність, оцінність – характерні для фразеологічних одиниць категорії, оскільки саме з ними найтісніше пов'язане стилістичне забарвлення кожної фразеологічної одиниці. З метою аналізу прагматичних особливостей було використано типологію, розроблену Ж. Краснобаєвою-Чорною: таким чином, у ході дослідження фразеологічних одиниць і вияву інтенцій сучасних ЗМІ щодо їхнього використання, ми розподілили досліджувані фразеологічні одиниці на три категорії – позитивно-оцінні, негативно-оцінні й амбівалентні одиниці, які можуть нести як позитивне, так і негативне значення. Крім цього, було проаналізовано одиниці згідно зі класифікацією мовленнєвих актів Дж. Сьорля: так, виділяємо п'ять груп одиниць – репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, декларативи.

Так, наприклад, у ході аналізу й утворення вибірки було виокремлено фразеологічну одиницю *вити від болю (вити вовком)* (BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63469826>) ‘бути у стані великого розпачу’ (ФСУМ, с. 117) (англ. *howl in (with) pain* (BBC UK, 3 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/news/av/disability-54792059>) ‘кричати через біль, розпач’ (DAIPV, с. 314) – повна еквівалентність): *То вона після цього виходила в сад уночі, кидала на землю куклаїку, лягала на неї і всю ніч **вила від болю**; I was **howling with pain** and there was blood everywhere.* За допомогою структурно-семантичного методу ми визначили, що ця одиниця є

співвідсною зі словосполученням. Оскільки одиниці, що утворені таким чином, ми розподіляємо на ФО, створені за моделлю сурядних словосполучень, та ФО, створені за моделлю підрядних словосполучень, робимо висновок, що зазначена вище конструкція належить до одиниць підрядного характеру та належить до структури типу Inf Pr N₂; за семантикою зазначена фразеологічна одиниця належить до виразів, які ми об'єднуємо в групу «Людина» – серед одиниць цього типу виділяємо ті, що передають емоційний стан людини. Оскільки ми звертали увагу на комунікативно-прагматичні особливості фразеологічних одиниць, можемо дійти висновку, що найчастіше вона виражає негативно-оцінні конотації. За класифікацією мовленнєвих актів Дж. Сьорля, вищезазначена фразеологічна одиниця належить до експресивів – мовленнєвих актів, що передають психологічний стан мовця, – та виражає інтенцію відчаю.

На нашу думку, подібний принцип дослідження є найбільш доцільним, оскільки дає змогу в повній мірі розкрити функції медіадискурсу й роль, яку відіграють у його системі фразеологічні одиниці.

Висновки до 1 розділу

Питання дефініції терміна «дискурс» досі не є визначеним: в українському мовознавстві поняття є багатозначним. Пропонуються різноманітні підходи до його визначення. Слід зауважити, що популярною є тенденція до наближення понять дискурс і текст. Загальноприйнятої думки щодо їхнього ототожнення не існує: деякі науковці підтримують таку точку зору, тоді як інші заперечують, наголошуючи на неможливості існування дискурсу поза реальним часом на відміну від тексту, на інструментах передачі інформації – носієм повідомлення в дискурсі може бути як відеоплівка, аудіозапис, власне-людська пам'ять, однак жоден з цих носіїв не забезпечує можливість фіксації дискурсу повністю, у той час як текст може самостійно виступати носієм цієї інформації.

Невизначеність дефініції терміна дискурс дає широке поле для створення різноманітних його типологій. Серед головних ознак, що виступають критеріями класифікацій, можна вирізнити жанрову спеціалізацію, сфери практичної діяльності, стильові чинники, матеріально-знакові форми, канали передачі повідомлень, тематичну зорієнтованість тощо. На сьогодні важливим фактором формування громадської думки виступає медіадискурс як різновид дискурсу. За допомогою різноманітних засобів втілюються основні його функції: таким чином, під час створення публікацій сучасних ЗМІ увага зосереджується на інформативній складовій, аксіологічній, що полягає у створенні певної системи цінностей, прагматичній і розважальній. Медіадискурс охоплює три основні напрямки взаємодії з громадянами – масовий, груповий, міжособистісний – що дає можливість впливати на сприйняття адресатів. Він постає як засіб творення певної картини світу адресата й характеризується мовленнєвою інтенцією. Цей різновид дискурсу має власні втілення й підтипи: ряд дослідників головною ознакою для їхнього виокремлення вважають канали передачі. Так, можна виділяти дискурс преси, радіодискурс, дискурс телебачення й Інтернет-дискурс.

Велику роль у специфіці сучасних ЗМІ відіграє використання фразеологічних одиниць, що відображають картину світу цілих народів і

національну специфіку – такі одиниці застосовуються з метою мовної гри для впливу на адресата й спонукання його до дії. Слід зауважити, що фразеологічна одиниця як лінгвістичне явище не є достатньо дослідженою: досі спільної думки між мовознавцями щодо його тлумачення немає. Основна причина відмінності у дефініціях цього поняття полягає в тому, що за основу обираються різні критерії. Так, було запропоновано низку класифікацій фразеологічних одиниць, які сьогодні є поширеними в мовознавстві. Таким чином, розглядаємо семантичну типологію фразеологічних одиниць, семантико-граматичну класифікацію, експресивно-стилістичну, генетичну, когнітивно-генетичну, функційну, ідеографічну, контекстологічну, за сферою вживання, за характером оцінки, з погляду переосмислення компонентів.

У ході зіставно-типологічного дослідження застосовувалась сукупність методів, серед них – описовий, зіставно-типологічний та структурно-семантичний. Матеріалом дослідження стала вибірка зі 250 фразеологічних одиниць із публікацій BBC News Україна та BBC News.

Таким чином, з метою аналізу структурно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць ми виокремили типи структурних схем, за якими творяться фразеологічні одиниці української мови порівняно з англійською, та дослідили їхню семантику за допомогою класифікації В. Ужченка – так, одиниці було розподілено на групи «Людина», «Абстрактні відношення» та «Природа та людина в природі». З метою визначення комунікативно-прагматичних ознак фразеологічних одиниць було застосовано типологію Ж. Краснобаєвої-Чорної: таким чином, ми виділили три категорії фразеологічних одиниць – позитивно-оцінні, негативно-оцінні й амбівалентні одиниці, які можуть нести як позитивне, так і негативне значення. До того ж, у ході дослідження фразеологічних одиниць і вияву інтенцій сучасних ЗМІ щодо їхнього використання одиниці було проаналізовано згідно зі класифікацією мовленнєвих актів Дж. Сьорля: так, виділяємо п'ять груп одиниць – репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, декларативи.

Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

2.1. Аналіз структурно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською

Наше дослідження базується на матеріалах видань BBC News Україна та BBC News. Так, було виокремлено 250 фразеологічних одиниць, використаних у медіадискурсі української й англійської мов. Під час аналізу застосовувався структурно-семантичний метод для характеристики структурної будови фразеологічних одиниць.

Таким чином, виділяємо такі основні структурно-граматичні типи фразеологізмів:

1. Співвідносні зі словом: *Рубікон* (BBC UKR, 5 лютого 2008, URL https://www.bbc.com/ukrainian/business/story/2008/02/printable/080205_wto_khotin_sp) ‘робити рішучий крок, приймаючи остаточне рішення, яке має важливе значення і впливає на подальші події’ (СФУМ, с. 500) (англ. *Rubicon* (BBC UK, 11 січня 2011, URL <https://www.bbc.co.uk/programmes/p00cx670>) ‘прийняти важливе рішення, зробити безповоротний крок’ (АУФС, с. 248) – повна еквівалентність, одиниця співвідносна зі словом; *Кайн* (BBC UKR, 3 вересня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/09/140903_dk_filaret_charges_russia) ‘зрадник’ (англ. *Caine* (BBC UK, 2 березня 2023, URL <https://www.bbc.com/culture/article/20130423-hollywood-turns-to-the-bible>) ‘убивця, особливо братовбивця’ (CED, URL <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/cain>) – повна еквівалентність, одиниця співвідносна зі словом.

2. Співвідносні зі словосполученням: *опинитись у глухому куті* (BBC UKR, 15 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63257974>) ‘довести до передчасної загибелі, прискорити чию-небудь смерть’ (СФУМ, с. 242) (англ. *be at the dead end* (be at the end of one’s rope) (BBC UK, 6 червня 2013, URL <https://www.bbc.com/worklife/article/20130522-when-your-job-is-a-dead-end>) ‘зайти в глухий кут, опинитися в безвихідному становищі’ (АУФС, с. 78) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні інших

лексичних компонентів *dead end*, одиниця співвідносна зі словосполученням; *бути при надії* (BBC UKR, 26 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63398799>) ‘вагітна, на останньому місяці вагітності, перед родами’ (ФСУМ, с. 523) (англ. *have a bun in the oven* (BBC UK, 22 жовтня 2015, URL <https://www.bbc.com/news/newsbeat-34600988>) ‘бути вагітною’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/have-a-bun-in-the-oven>) – безеквівалентність, одиниця співвідносна зі словосполученням; *сміятися в лице своїм страхам* (BBC UKR, 30 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-63399421>) ‘іти вперед, незважаючи ні на що’ (англ. *laugh in the face of fear* (BBC UK, 24 вересня 2014, URL https://www.bbc.co.uk/comedy/blackadder/epguide/two_potato.shtml) ‘сміятися страху у вічі, спробувати обдурити, пошити в дурні’ (АУФС, с. 588) – повна еквівалентність, одиниця співвідносна зі словосполученням.

3. Співвідносні з реченням: *після бійки кулаками не махають* (BBC UKR, 31 жовтня 2019, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50250719>) ‘втраченого не повернути’ (англ. *not pull any punches* (BBC UK, 29 липня 2016, URL <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-36927171>) ‘говорити чесно, не стримуючись’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/not-pull-any-your-punches>) – безеквівалентність, одиниця співвідносна зі словосполученням; *здають нерви* (BBC UKR, 9 грудня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cgrpwn1wnzko>) ‘хто-небудь втрачає спокій, рівновагу, хвилюється, непокоїться’ (СФУМ, с. 433) (англ. *lose one's nerves* (BBC UK, 19 грудня 2013, URL <https://www.bbc.com/news/business-25430826>) ‘злякатися, перелякатися, втратити мужність, самовладання’ (АУФС, с. 628) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *lose*, одиниця співвідносна зі словосполученням; *добре сміється той, хто сміється останнім* (BBC UKR, 3 березня 2020, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-51724443>) ‘не слід надмірно віддаватися радісним емоціям, поспішно хизуватися своїми силами, оскільки перевага над кимсь іншим може виявитися нетривалою, не треба легковажити обставинами,

особливо беручись до відповідальної справи’ (ТСПУПП, с. 21) (англ. *have the last laugh* (BBC UK, 1 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/sport/articles/cw9n1r3vwwlo>) ‘сказати останнє слово’ (АУФС, с. 385) – безеквівалентність, одиниця співвідносна зі словосполученням; *нема лиха без добра* (BBC UKR, 23 грудня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42440155>) ‘у будь-якій негативній ситуації є якийсь позитивний елемент’ (англ. *blessing in disguise* ‘те, що спочатку здається поганим, але виявляється корисним’ (DAIPV, с. 49) – безеквівалентність, одиниця співвідносна зі словосполученням; *нависла хмара* (BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63490764>) ‘кому-, чому-небудь загрожує неприємність, горе, біда і т.ін.’ (СФУМ, с. 747) (англ. *clouds on the horizon* (BBC UK, 14 вересня 2018, URL <https://www.bbc.co.uk/news/business-45485657>) ‘те, що затьмарює щастя, радість’ (АУФМ, с. 220) – напівеквівалентність, що полягає у використанні додаткового лексичного компонента *on the horizon*, одиниця співвідносна з реченням.

Одиниці, що утворюються за типом словосполучень, розподіляємо на окремі типи:

1. ФО, створені за моделлю сурядних словосполучень: *ні пуху ні пера* (BBC UKR, 9 вересня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140909_press_ukraine_truce_ozh) ‘усталена форма побажання удачі, успіху в якійсь справі (СФУМ, с. 588) (англ. *break a leg* (BBC UK, 22 квітня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/programmes/m00113rg>) ‘побажання удачі’ (DAIPV, с. 76) – безеквівалентність, одиниця створена за моделлю підрядного словосполучення; *шкіра та кістки* (BBC UKR, 24 березня 2012, URL https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/03/120323_thin_women_enemy_rk_it) ‘дуже, надто худий’ (СФУМ, с. 297) (англ. *skin and bones* (BBC UK, 7 червня 2019, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-england-nottinghamshire-48559081>) ‘дуже схудла людина; шкіра та кістки, сама снасть’ (АУФС, с. 61) – повна еквівалентність, одиниця створена за моделлю сурядного словосполучення; *ні сіло ні впало* (BBC UKR, 19 лютого 2018, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-43109792>) ‘без будь-якої причини,

безпідставно, невідомо чому; зовсім несподівано, раптово’ (СФУМ, с. 650) (англ. *out of a clear sky* (BBC UK, 23 квітня 2018, URL <https://www.bbc.com/sport/football/43862112>) ‘несподівано, раптом; як сніг на голову, як грім серед ясного неба’ (АУФС, с. 737) – безеквівалентність, одиниця створена за моделлю підрядного словосполучення; *душею й тілом* (BBC UKR, 31 січня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-38809871>) ‘повністю, до кінця, всім єством, щиро, самовіддано, у всіх відношеннях’ (ФСУМ, с. 283) (англ. *body and soul* (BBC UK, 9 березня 2021, URL <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/m000vy10>) ‘душею й тілом; цілком, повністю’ (АУФС, с. 150) – повна еквівалентність, одиниця створена за моделлю сурядного словосполучення; *рвати й метати* (BBC UKR, 3 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54793332>) ‘бурхливо виявляти своє незадоволення, роздратування’ (ФСУМ, с. 732) (англ. *rant and rave* (BBC UK, 16 квітня 2011, URL <https://www.bbc.co.uk/sport/av/football/13106148>) ‘говорити або кричати голосно або сердито’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/rant>) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *rant*, одиниця створена за моделлю сурядного словосполучення.

2. ФО, створені за моделлю підрядних словосполучень: *полювання на відьом* (BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63490764>) ‘полювання на неіснуючого ворога’ (англ. *witch hunt* (BBC UK, 31 серпня, 2023 URL <https://www.bbc.com/news/live/world-us-canada-66364230>) ‘полювання за відьмами; переслідування прогресивних діячів’ (АУФС, с. 1014) – повна еквівалентність, одиниця створена за моделлю підрядного словосполучення; *стати на ноги* (BBC UKR, 25 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63388841>) ‘підрости, зробитися дужим, самостійним; видужати, поправитися після хвороби; вибитися з нестатків, стати заможним, збагатитися; досягти певного рівня розвитку, зміцнитися’ (ФСУМ, с. 859) (англ. *find one’s feet* (BBC UK, 4 вересня 2012, URL https://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/language/theenglishwespeak/2012/09/120904_tews_87_finding_your_feet.shtml) ‘підвестися, стати на ноги;

зміцнити; усвідомити свої сили’ (АУФС, с. 333) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *find*, одиниця створена за моделлю підрядного словосполучення; *водити за ніс* (BBC UKR, 18 січня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64318693>) ‘обдурювати когось певний час, не виконуючи обіцяного або приховуючи щось’ (ФСУМ, с. 552) (англ. *draw (pull) the wool over one’s eyes* (BBC UK, 5 лютого 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-64526939>) ‘обманювати, дурити; замилювати очі, туману напускати’ (АУФС, с. 288) – безеквівалентність, одиниця створена за моделлю підрядного словосполучення; *всевидяче око* (BBC UKR, 16 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63225936>) ‘хтось має здатність все помічати, бачити, про все швидко дізнаватися, знати; Бог’ (ФСУМ, с. 583) (англ. *all-seeing eye* (BBC UK, 19 січня 2012, URL <https://www.bbc.co.uk/news/science-environment-16615650>) ‘богоподібне око, яке все бачить і все знає, тобто Великий Брат’ (UD, URL <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=all-seeing%20eye>) – повна еквівалентність, одиниця створена за моделлю підрядного словосполучення.

Так, з точки зору структурної організації ми змогли виділити ряд головних структур, за якими відтворюються фразеологічні одиниці медіадискурсу:

1. Inf N₄: *відбирати мову* (BBC UKR, 19 березня 2021, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56455201>) ‘хто-небудь втрачає здатність говорити від несподіванки, здивування, хвилювання, переляку, гніву і т.ін.’ (СФУМ, с. 95) (англ. *lose one’s tongue* (BBC UK, 26 листопада 2020, URL <https://www.bbc.com/future/article/20201125-on-the-tip-of-your-tongue-is-it-a-sign-of-a-bad-memory>) ‘замовкнути від зніяковілості, сором’язливості’ (АУФС, с. 629) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *tongue*, одиниця створена за структурою Inf N₄; *метати блискавки* (BBC UKR, 23 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62645565>) ‘поглядом виражати гнів, обурення, незадоволення; сердито дивитися’ (СУМ-11, с. 385) (анг. *shoot fire (stare daggers)* (BBC UK, 28 березня 2019, URL <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-48360559>) ‘метати іскри

(про очі)’ (АУФС, с. 857) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *fire*, одиниця створена за структурою Inf N₄.

2. Adj₁ N₁: *темний час (лиха година)* (BBC UKR, 27 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62699890>) ‘певний період з важкими, несприятливими обставинами’ (СУМ-11, с. 150) (англ. *dark hour* (BBC UK, 24 травня 2022, URL <https://www.bbc.com/news/world-asia-61560784>) ‘страшна година, страшний час’ (АУФС, с. 260) – повна еквівалентність, одиниця створена за структурою Adj₁ N₁; *авгієві стайні* (BBC UKR, 20 травня 2015, URL https://www.bbc.com/ukrainian/press_review/2015/05/150520_foreign_press_vs) ‘про щось дуже занедбане, брудне, про велике безладдя’ (СУМ-11, с. 9) (англ. *Augean stables* (BBC UK, 17 січня 2014, URL <https://www.bbc.com/news/24526419>) ‘занедбане, занехаяне місце’ (АУФС, с. 55) – повна еквівалентність, одиниця створена за структурою Adj₁ N₁; *Ахіллесова п’ята* (BBC UKR, 16 травня 2019, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-48301180>) ‘найвразливіше, найслабкіше місце у когось’ (СФУМ, с. 589) (англ. *Achilles heel* (BBC UK, 1 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/news/business-63260648>) ‘уразливе, слабе місце’ (АУФС, с. 17) – повна еквівалентність, одиниця створена за структурою Adj₁ N₁.

3. N₁ N₂: *іронія долі* (BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63490764>) ‘безглуздий, непередбачений, часто небажаний збіг обставин’ (СФУМ, с. 274) (*irony of fate* (BBC UK, 30 листопада 2015, URL <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-34962043>) ‘іронія долі’ (АУФС, с. 549) – повна еквівалентність, одиниця створена за структурою N₁ Pr N₄; *камінь спотикання* (BBC UK, 28 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62706999>) ‘велика перешкода, перепона, зайвий тягар для когось’ (СФУМ, с. 284) (англ. *stumbling block* (BBC UK, 22 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-54652985>) ‘камінь спотикання; перепона’ (АУФС, с. 901) – повна еквівалентність, одиниця створена за структурою Adj₁ N₁.

4. Inf Pr N₄: *лізти в душу* (BBC UKR, 30 травня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-40090292>) ‘втручатися в чийсь особисті справи’ (СФУМ, с. 345) (англ. *pry in one's memory (worm way into life)*) (BBC UK, 14 серпня 2019, URL <https://www.bbc.com/news/av/uk-england-beds-bucks-herts-49352550>) ‘покопатися в пам’яті’ (АУФМ, с. 778) – безеквівалентність, одиниця створена за структурою Inf Pr N₄; *дивитися крізь пальці* (BBC UKR, 14 грудня 2021, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59644839>) ‘нехтувати ким-, чим-небудь, ігнорувати, не брати до уваги когось, щось’ (СФУМ, с. 145) (англ. *blind eye*) (BBC UK, 21 лютого 2023, URL <https://www.bbc.com/news/world-europe-64703768>) ‘закривати очі на щось, не помічати когось’ (АУФС, с. 145) – безеквівалентність, одиниця створена за структурою Adj₁ N₁.

Так, можемо розподілити виокремлені фразеологічні одиниці за типом синтаксичних відношень:

1. Об’єктні відношення: *накласти руки* (BBC UKR, 8 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63558782>) ‘заподіювати собі смерть’ (СФУМ, с. 421) (англ. *take life*) (BBC UK, 3 грудня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/sport/boxing/67607260>) ‘позбавити когось життя, убити когось’ (АУФС, с. 913) – безеквівалентність, об’єктні відношення; *задирати носа* (BBC UKR, 13 жовтня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/10/141013_abbott_putin_mh17_shirtfront_im) ‘гордовито триматися, бути чванливим, гонористим, зазнаватися’ (ФСУМ, с. 552) (англ. *turn up one's nose*) (BBC UK, 15 травня 2001, URL <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1331944.stm>) ‘дивитися з прихованим незадоволенням, презирством, гнути кирпу, вернути носа’ (АУФС, с. 624) – повна еквівалентність, об’єктні відношення; *покласти край* (BBC UKR, 23 березня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60739252>) ‘припиняти що-небудь’ (ФСУМ, с. 380) (англ. *put an end*) (BBC UK, 3 листопада 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-67302048>) ‘покласти край чомусь, припинити щось’ (АУФС, с. 783) – повна еквівалентність, об’єктні відношення; *зривати маски* (BBC UKR, 2 листопада 2009, URL https://www.bbc.com/ukrainian/pressreview/story/2009/11/091102_press_monday_a

k) ‘викривати кого-небудь, показуючи його справжню сутність, істинні наміри і т. ін.’ (ФСУМ, с. 345) (англ. *tear the mask off one (unmask)* (BBC UK, 23 липня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/news/world-africa-66257772>) ‘зірвати маску з когось’ (АУФС, с. 932) – повна еквівалентність, об’єктні відношення.

2. Атрибутивні відношення: *спільна мова* (BBC UKR, 21 квітня 2016, URL https://www.bbc.com/ukrainian/multimedia/2016/04/160421_harry_and_chewbacca_sa_video) ‘взаємопорозуміння між ким-небудь’ (СФУМ, с. 399) (англ. *be in no-man’s land* (BBC UK, 10 серпня 2022, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-england-york-north-yorkshire-62490718>) ‘безхазяйна земля, земля між окопами воюючих сторін, нейтральна зона, жарт. компроміс’ (АУФС, с. 694) – безеквівалентність, обставинні відношення; *біла ворона* (BBC UKR, 31 жовтня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-psychologist-41813617>) ‘той, хто виділяється серед інших чимсь незвичайним, зовсім не схожий на інших’ (ФСУМ, с. 145) (англ. *black sheep* (BBC UK, 5 лютого 2022, URL <https://www.bbc.co.uk/sport/football/51380652>) ‘паршива вівця, нероба, шахрайник, негідник’ – безеквівалентність, атрибутивні відношення; *дамоклів меч* (BBC UKR, 5 січня 2004, URL https://www.bbc.com/ukrainian/news/story/2004/01/040105_lithuania_paksas_impeachment) ‘небезпека або неприємність, що постійно загрожує кому-небудь’ (ФСУМ, с. 485) (англ. *Damocles’ sword* (BBC UK, 27 листопада 2012, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-20514142>) ‘нависла, загрожуюча біда, небезпека, дамоклів меч’ (АУФС, с. 258) – повна еквівалентність, атрибутивні відношення.

3. Обставинні відношення: *чіплятися як реп’ях* (BBC UKR, 8 листопада 2016, URL https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/11/161104_book_2016_interview_kidr_uk_ag) ‘настирливо, настійко’ (ФСУМ, с. 734) (англ. *stick like a bur (glue)* (BBC UK, 17 квітня 2021, URL <https://www.bbc.co.uk/news/av/uk-56783817>) ‘причепитися як реп’ях, як п’явка, пристати, прилипнути як шевська смола’ (АУФС, с. 218) – повна еквівалентність, обставинні відношення; *як кіт наплакав* (BBC UKR, 29 жовтня 2010, URL

https://www.bbc.com/ukrainian/news/2010/10/101029_lysenco_history_ie_is) ‘дуже мало, зовсім незначна кількість’ (ФСУМ, с. 378) (англ. *be thin on the ground* (BBC UK, 12 вересня 2022, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-62873215>) ‘існувати лише в невеликих кількостях або обсягах’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/be-thin-on-the-ground>) – безеквівалентність, обставинні відношення; *як у тумані* (BBC UKR, 4 вересня 2020, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-history-53977038>) ‘неясно, невиразно, невиразно сприймаючи, погано розуміючи те, що відбувається’ (ФСУМ, с. 904) (англ. *in a fog* (BBC UK, 26 червня 2018, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-44613833>) ‘як у тумані, в замішанні, збентеженні, в утрудненні’ (АУФС, с. 519) – повна еквівалентність, обставинні відношення; *крок за кроком* (BBC UKR, 30 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-63399421>) ‘дуже повільно, помалу, поступово, у певній послідовності’ (ФСУМ, с. 400) (англ. *step by step* (BBC UK, 17 квітня 2015, URL <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/1zh8PN4HdKZq6Tw4PsGdjyG/martha-graham-step-by-step>) ‘поступово, помалу, потроху’ (АУФС, с. 136) – повна еквівалентність, обставинні відношення; *як раз плюнути* (BBC UKR, 12 грудня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72v0n9z0rro>) ‘дуже просто, легко, швидко’ (СФУМ, с. 521) (англ. *it's not rocket science* (BBC UK, 21 вересня 2017, URL <https://www.bbc.com/news/av/entertainment-arts-41343207>) ‘використовується для того, щоб сказати, що щось не дуже важко зробити або зрозуміти’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/it-s-not-rocket-science>) – безеквівалентність, атрибутивні відношення.

Таким чином, зважаючи на виокремлені структурні схеми, можемо стверджувати, що фразеологічні одиниці цих типів є продуктивними й регулярними в масмедійних дискурсах української мови порівняно з англійською. Крім цього, група Adj₁ N₁ є найширшою з-поміж обраних для аналізу фразеологічних одиниць: завдяки поєднанню прикметника з іменником якнайглибше передаються реакції суспільства на актуальні події, виявляються

системи цінностей адресатів. Для більш детального аналізу ми користуємося ономасіологічною класифікацією, яка була запропонована В. Ужченком – так, з метою дослідження семантики фразеологічних одиниць медіадискурсу української мови порівняно з англійською ділимо виокремлені одиниці на групи «Людина», «Абстрактні відношення» та «Природа та людина в природі».

Так, у групі «Людина» виділяємо такі підгрупи:

1. Емоції, почуття – *здають нерви* (BBC UKR, 9 грудня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cgrpwn1wnzko>) ‘хто-небудь втрачає спокій, рівновагу, хвилюється, непокоїться’ (СФУМ, с. 433) (англ. *lose one's nerves* (BBC UK, 19 грудня 2013, URL <https://www.bbc.com/news/business-25430826>) ‘злякатися, перелякатися, втратити мужність, самовладання’ (АУФС, с. 628); *остання крапля* (BBC UKR, 21 січня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64336752>) ‘границя терпіння’ (англ. *last straw* (BBC UK, 28 травня 2002, URL http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/2013341.stm) ‘остання крапля’ (АУФС, с. 587); *бути на сьомому небі від щастя* (BBC UKR, 12 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62521766>) ‘дуже задоволений, радісний, безмежно щасливий, у стані небувалого піднесення’ (СФУМ, с. 428) (англ. *be on cloud nine* (BBC UK, 21 квітня 2022, URL <https://www.bbc.com/sport/articles/cv2l579py3po>) ‘бути надзвичайно щасливим і схвильованим’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/be-on-cloud-nine>); *іти ніти світ за очі* (BBC UKR, 13 листопада 2021, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59275117>) ‘стан відчаю, намагатися піти або втекти «від себе» - куди-небудь, без мети’ (ТСПУПП, с. 28) (англ. *follow one's nose* (BBC UK, 12 січня 2009, URL <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7823820.stm>) ‘іти прямо вперед’ (АУФС, с. 346).

2. Фізичний стан – *бути при надії* (BBC UKR, 26 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63398799>) ‘чекати родів (про вагітну жінку)’ (СУМ-11, с. 70) (англ. *have a bun in the oven* (BBC UK, 22 жовтня 2015, URL <https://www.bbc.com/news/newsbeat-34600988>) ‘бути вагітною’ (CALDT,

URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/have-a-bun-in-the-oven>); у здоровому тілі – здоровий дух (BBC UKR, 23 липня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-40683578>) ‘настрій людини залежить від її фізичного стану; лат. *Mens sana in corpore sano* – букв. «здоровий дух у здоровому тілі» (ТСПУПП, с. 19) (англ. *a sound mind in a sound body* (BBC UK, 12 березня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/bbcthree/article/b43196fe-41e9-41dc-a34c-12d4aa6114da>) ‘у здоровому тілі – здоровий дух’ (АУФС, с. 877).

3. Зовнішній вигляд – *шкіра та кістки* (BBC UKR, 23 березня 2012, URL https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/03/120323_thin_women_enemy_rk_it) ‘дуже худий’ (ФСУМ, с. 377) (англ. *skin and bones* (BBC UK, 7 червня 2019, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-england-nottinghamshire-48559081>) ‘дуже схудла людина; шкіра та кістки, сама снасть’ (АУФС, с. 61)

4. Спосіб життя – *бити байдюки* (BBC UKR, 16 листопада 2019, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50404260>) ‘бути без діла, весело проводити час; нічого не робити, марнувати час, ледарювати’ (СФУМ, с. 27) (англ. *twiddle one's thumbs* (BBC UK, 7 серпня 2014, URL <https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-28683505>) ‘нічого не робити, ледарювати, байдюкувати, сидіти як пень’ (АУФС, с. 299)

Аналіз вибірки одиниць групи «Абстрактні відношення» свідчить про те, що досліджувані фразеологічні одиниці можна розділити на такі підгрупи:

1. Часові відношення – *темний час (лиха година)* (BBC UKR, 27 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62699890>) ‘певний період з тяжкими, несприятливими обставинами’ (СУМ-11, с. 150) (англ. *dark hour* (BBC UK, 24 травня 2022, URL <https://www.bbc.com/news/world-asia-61560784>) ‘страшна година, страшний час’ (АУФС, с. 260)

2. Спосіб дії – *на всіх парях* (BBC UKR, 21 грудня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64054958>) ‘дуже швидко’ (СФУМ, с. 485) (англ. *in full sails* (BBC UK, 20 серпня 2002, URL <http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/2204932.stm>) ‘на всіх парусах; шосили, щодуху; в повному розпалі, в чудовому стані’ (АУФС, с. 530); *без упину* (BBC UKR, 2 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62389919>)

‘весь час, не перестаючи; безперестанку’ (СФУМ, с. 736) (англ. *without restrain* (BBC UK, 19 жовтня 2023, URL <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67156865>) ‘вільно, без утруднень; нестримно, невпинно’ (АУФС, с. 1021); *душею й тілом* (BBC UKR, 31 січня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-38809871>) ‘повністю, до кінця, всім єством; щиро, самовіддано; у всіх відношеннях’ (СФУМ, с. 230) (англ. *body and soul* (BBC UK, 9 березня 2021, URL <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/m000vy10>) ‘душею й тілом; цілком, повністю’ (АУФС, с. 150)

3. Символізовані предмети – *каїнова печать* (BBC UKR, 3 вересня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/09/140903_dk_filaret_charges_russia) ‘тавро зради, злочину’ (СФУМ, с. 501) (англ. *the mark of Caine* (BBC UK, 23 листопада 2007, URL http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/north_yorkshire/7110124.stm) ‘каїнова печать’ (АУФС, с. 154), *Ахіллова п'ята* (BBC UKR, 16 травня 2019, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-48301180>) ‘найвразливіше, найслабкіше місце у когось’ (СФУМ, с. 589) (англ. *Achilles heel* (BBC UK, 1 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/news/business-63260648>) ‘уразливе, слабе місце’ (АУФС, с. 17), *дамоклів меч* (BBC UKR, 5 січня 2004, URL https://www.bbc.com/ukrainian/news/story/2004/01/040105_lithuania_paksas_impeachment) ‘небезпека або неприємність, що постійно загрожує кому-небудь’ (СФУМ, с. 485) (англ. *Damocles' sword* (BBC UK, 27 листопада 2012, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-20514142>) ‘нависла, загрожуюча біда, небезпека, дамоклів меч’ (АУФС, с. 258), *авгієві стайні* (BBC UKR, 20 травня 2015, URL https://www.bbc.com/ukrainian/press_review/2015/05/150520_foreign_press_vs) ‘про щось дуже занедбане, брудне, про велике безладдя’ (СУМ-11, с. 9) (англ. *Augean stables* (BBC UK, 17 січня 2014, URL <https://www.bbc.com/news/24526419>) ‘занедбане, занехаяне місце’ (АУФС, с. 55).

Найменш продуктивною є група фразеологічних одиниць, що відповідають тематиці «Природа та людина в природі». Таким чином, вирізняємо одиниці з семантикою:

1. День. Ніч. Сон – *аби день до вечора* (BBC UKR, 15 серпня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/08/140815_putin_yalta_speech_analysis) ‘головне – вирішити сьогочасні проблеми, а там видно буде’ (ТСПУП, с. 11) (англ. *lie down on the job* (BBC UK, 1 вересня 2021, URL <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-58381538>) ‘робити, працювати абияк, без запалу’ (АУФС, с. 606)

2. Спокій, єдність з собою – *вежа зі слонової кістки* (BBC UKR, 19 лютого 2018, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-43112240>) ‘метафора усамітнення’ (англ. *ivory tower* (BBC UK, 9 вересня 2002, URL <http://news.bbc.co.uk/1/hi/entertainment/arts/2246568.stm>) ‘небажання знати або мрія уникнути звичайних і неприємних речей, які трапляються в житті людей’ (CALDT, URL https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ivory-tower#google_vignette)

3. Природні явища – *зоряний дощ* (BBC UKR, 13 серпня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-66490991>) ‘зорепад’ (ССУМ, с. 160), (англ. *meteor shower* (BBC UK, 16 грудня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/news/av/world-us-canada-67722017>) ‘випадок, коли кілька метеорів (шматків матерії в космосі, які випромінюють яскраве світло під час подорожі) швидко рухаються небом уночі’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/meteor-shower>)

4. Початок чогось – *перша ластівка* (BBC UKR, 24 листопада 2019, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50536354>) ‘початок у появі, становленні чого-небудь’ (ФСУМ, с. 624) (англ. *a canary in a coalmine* (BBC UK, 31 жовтня 2011, URL <https://www.bbc.co.uk/news/business-15527808>) ‘щось, що попереджає про небезпеку або невдачу – раніше канарейка, яку брали в шахту, помирала, якщо повітря було токсичним для дихання, і таким чином попереджувала людей про небезпеку’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/canary-in-a-coalmine>).

Аналіз вибірки фразеологічних одиниць медіадискурсу української мови порівняно з англійською дозволяє дійти висновку: оскільки сучасні ЗМІ висвітлюють гострі події, учасниками яких найчастіше є безпосередньо сама людина – найширшим є клас фразеологічних одиниць, що належать до відповідної групи. Найменш продуктивною є група фразеологічних одиниць, що стосуються природи й зв'язку людини з природою – на нашу думку, це пов'язано з тим, що статті такого характеру не користуються популярністю серед читачів. Нижче представлено відсоткову частку семантичних груп фразеологічних одиниць медіадискурсу української мови порівняно з англійською:

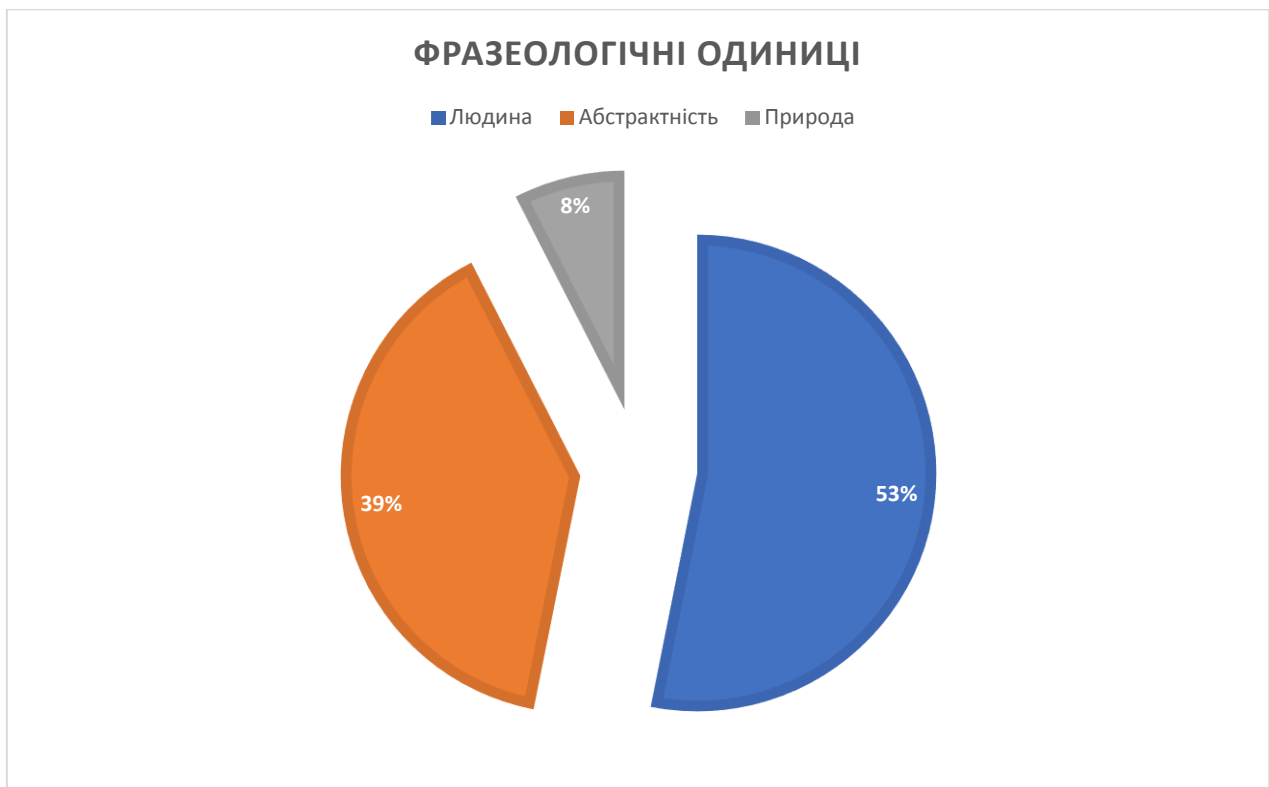

Рис. 2.1

Більш того, необхідно зауважити, що оскільки матеріалами нашого дослідження стала вибірка фразеологічних одиниць із публікацій BBC News та BBC News Україна, створених з 2001 по 2024 рік включно, ми також змогли проаналізувати частоту їхнього використання. Так, у зв'язку з російським вторгненням в Україну 24 лютого 2022 р. тексти вітчизняних ЗМІ характеризуються ширшим уживанням фразеологічних одиниць порівняно з

минулими роками, що вкотре засвідчує важку психоемоційну реакцію суспільства на сьогоденні події.

2.2. Дослідження комунікативно-прагматичних особливостей фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською

Емоційність, експресивність, оцінність – характерні для фразеологічних одиниць категорії, оскільки саме з ними найтісніше пов'язане стилістичне забарвлення кожної фразеологічної одиниці. На сьогодні тлумачення вищезазначених понять не є чітко окресленим – існує тенденція до їхнього ототожнення, однак більшість мовознавців називають експресивність ширшим явищем, оскільки емоція завжди містить експресивне, а експресивне не завжди є емоційним. Так, наприклад, В. Ужченко під час виділення основних ознак фразеологічних одиниць називає емоційність й образність одними з виявів експресивності: «Влучність характеристики, сконденсованість мислі, емоційність і відчутна оцінна функція, яскраво виражена конотація як провідний компонент семантики пояснюються самою природою фразеологізмів як специфічних мовних одиниць – передавати емоційно-оцінне, образне ставлення людини до реалії» [59, с. 20].

А. Загнітко основною різницею між емоційністю й експресивністю вбачає передбачення експресивністю можливості авторського впливу [28, с. 63].

Слід зауважити, що експресивними можуть бути як вербальні, так і невербальні засоби – таким чином, категорія експресивності є прагматичною, тоді як емоційності – семантико-прагматичною.

Крім цього, у сучасній науці дискусійним є також питання щодо належності категорії емоційності до лінгвістичної або психологічної. Експресивність «детермінована насамперед 'інтенсифікованою напругою' семантики фразеологічної одиниці, показником якої в дефініції виступають семи типу дуже, надзвичайно, зовсім, повністю» [59, с. 20]. Щодо оцінності, то вона пов'язана з категоріями оцінки й цінності, тобто з судженням про явище зовнішнього або внутрішнього світу (предмет оцінки) – таким чином, вона виконує аксіологічну функцію й перебуває під впливом

об'єктивної (тієї, що панує в соціумі) й суб'єктивної (власне уявлення, ставлення) норми. Оцінка – досить динамічне явище, яке може змінюватися протягом певного часу. Необхідно зазначити, що оцінність не завжди є експресивною, хоча більша кількість експресивних одиниць містять категорію оцінки. А. Прокопченко під час виділення диференційних ознак трьох вищезазначених категорій зазначає, що емоційність й оцінність не завжди передбачають наявність отримувача повідомлення, тоді як експресивність зосереджена на адресатові відповідно до своєї головної функції – функції впливу [46, с. 47].

У ході дослідження було проаналізовано 250 фразеологічних одиниць – аналіз фактичного матеріалу дає змогу зробити такий висновок: у медіадискурсі фразеологічні одиниці набувають найрізноманітніших оцінних, стилістичних та емоційних конотацій.

Таким чином, оскільки оцінні конотації можуть бути позитивними, негативними й амбівалентними, ми розподілили досліджувані фразеологізми на три категорії – позитивно-оцінні, негативно-оцінні й амбівалентні; також ми дослідили контексти використання фразеологічних одиниць у медіатекстах, що дало можливість для розуміння прагматичних особливостей і вияву інтенцій фразеологічних одиниць. Дослідження вибірки дало змогу стверджувати, що більша частина фразеологічних одиниць співвідносяться саме з негативними характеристиками, оскільки мова жваво реагує на вади суспільства, його самодурство та свавілля [39, с. 106] – і це яскраво виявляється в більшості ФО, які ми обрали для дослідження: *Таке враження, що не прийти до пам'ятника - означало б **пасту задніх** у якомусь неписаному списку патріотів* (BBC UKR, 11 березня 2007, URL https://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2007/03/070311_shevchenko_naumova_kk) ‘відставати від когось або поступатися перед кимсь у чому-небудь’ (СФУМ, с. 486) (англ. *Wales head coach Warren Gatland has outlined the importance of avoiding the Six Nations **Wooden Spoon** after three consecutive tournament defeats* (BBC UK, 25 лютого 2023, URL <https://www.bbc.com/sport/rugby-union/64771127>) ‘уявний приз, який отримує особа або команда, якщо вони фінішують останніми в гонці чи змаганні’

(CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/wooden-spoon>) – безеквівалентність); *То вона після цього виходила в сад уночі, кидала на землю кукфайку, лягала на неї і всю ніч вила від болю* (BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63469826>) ‘бути у стані великого розпачу’ (СФУМ, с. 88) (англ. *I was **howling with pain** and there was blood everywhere* (BBC UK, 3 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/news/av/disability-54792059>) ‘кричати через біль, розпач’ (DAIPV, с. 314) – повна еквівалентність); *Але над його політичними досягненнями нависла хмара кримінального процесу щодо ймовірного хабарництва* (BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63490764>) ‘кому-, чому-небудь загрожує неприємність, горе, біда і т.ін.’ (СФУМ, с. 747) (англ. *There are green shoots of recovery on the ground – but there are certainly storm **clouds on the horizon** too* (BBC UK, 14 вересня 2018, URL <https://www.bbc.com/news/business-45485657>) ‘те, що затьмарює щастя, радість (АУФМ, с. 220) – напівеквівалентність, що полягає у використанні додаткового лексичного компонента *on the horizon*); *Раніше дослідники з Ворвікського університету встановили, що цькування має довгострокові наслідки для здоров'я, кар'єри та стосунків людини, а в «Американському психіатричному журналі» були опубліковані дані про те, що погане ставлення з боку однолітків може **псувати** людині **життя** аж до середнього віку* (BBC UKR, 18 квітня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/health/2014/04/140418_bullying_effects_or) ‘заважати, перешкоджати кому-небудь або самому собі у чомусь’ (СУМ-11, с. 376) (англ. *Ex-US defence secretary **rains on** Trump's military **parade*** (BBC UK, 7 лютого 2018, URL <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-42983737>) ‘руйнувати щось комусь’ (DAIPV, с. 561) – безеквівалентність). Найменший кількісний показник має група позитивно-оцінних одиниць – на думку В. Мокієнко, «до позитивних явищ життя народна мова ставиться спокійніше, оскільки це норма, буденність» [39, с. 106]: *Бо ще можемо **сміятися в лице своїм страхам**. Піднімаються. І перемагати їх* (BBC UKR, 30 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-63399421>) ‘іти вперед, незважаючи ні на

що' (англ. *I mean, I laugh in the face of fear and tweak the nose of the dreadful spindly killer fish* (BBC UK, 24 вересня 2014, URL https://www.bbc.co.uk/comedy/blackadder/epguide/two_potato.shtml) 'дати зрозуміти, що вам усе одно' (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/laugh-in-face>) – повна еквівалентність); *Що ж, ні пуху ні пера* (BBC UKR, 9 вересня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140909_press_ukraine_truce_ozh) 'усталена форма побажання удачі, успіху в якійсь справі (СФУМ, с. 588) (англ. *Break a leg, Ben Elton and Sue Perkins!* (BBC UK, 22 квітня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/programmes/m00113rg>) 'побажання удачі' (DAIPV, с. 76) – безеквівалентність), *Однак немає лиха без добра* (BBC UKR, 23 грудня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42440155>) 'у будь-якій негативній ситуації є якийсь позитивний елемент' (англ. *Casemiro absence 'a blessing in disguise'* (BBC UK, 7 лютого 2023, URL <https://www.bbc.com/sport/articles/cv23n3p0e3zo>) 'те, що спочатку здається поганим, але виявляється корисним' (DAIPV, с. 49) – безеквівалентність) – це пов'язано з тим, що фразеологія яскраво відображає та реагує на негативні риси характеру, дії або вчинки людей.

Поza тим, у ході нашого дослідження ми дійшли висновку, що фразеологічні одиниці можуть виражати як позитивне, так і негативне значення – емоційне забарвлення варіюється залежно від того, що вкладає в зміст висловленого мовець: *Можливо, Київ, ЄС і США повинні прийняти ці слова за чисту монету і негайно почати діалог* (BBC UKR, 8 травня 2014, URL https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/05/140508_putin_intervention_analysis_ak) 'широко вірити, наївно вважати що-небудь за істину, правду' (СФУМ, с. 44) (англ. *I take Twitter criticism with a pinch of salt* (BBC UK, 21 вересня 2019, URL <https://www.bbc.com/sport/av/football/49770023>) 'приймати щось з великою обережністю, піддавати щось сумніву' (АУФС, с. 16) – безеквівалентність), *Це якраз той випадок, коли запитують: ну і хто сміється останнім?* (BBC UKR, 3 березня 2020, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-51724443>) 'застереження, що ситуація може змінитися на користь тих, з кого сміються'

(англ. *We had the last laugh against the Chelsea pillagers* (BBC UK, 1 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/sport/articles/cw9n1r3vwl0>) ‘сказати останнє слово’ (АУФС, с. 385) – неповна еквівалентність, що полягає в транспозиції компонентів), *Лечу на всіх парях мити посуд, себе, дитину, хату* (BBC UKR, 21 грудня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64054958>) ‘дуже швидко’ (СФУМ, с. 485) (англ. *Repaired windmill in full sail* (BBC UK, 20 серпня 2002, URL http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/2204932.stm) ‘щосили, щодуху’ (АУФС, с. 530) – повна еквівалентність).

Нижче подано діаграму, у якій представлена відсоткова частка негативно-оцінних, позитивно-оцінних й амбівалентних одиниць у медіатекстах, обраних для аналізу:

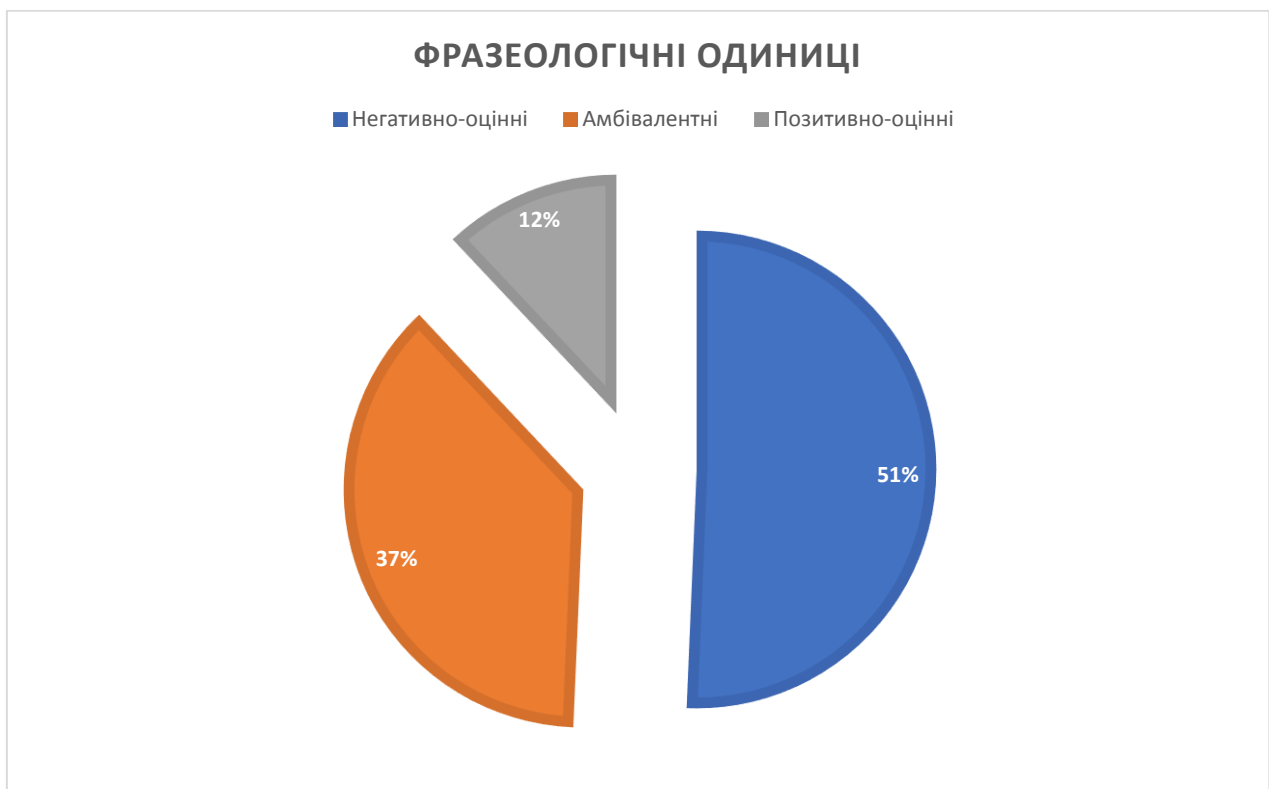

Рис. 2.2

Більш того, ми зауважили на інтенцію впливу обраних фразеологічних одиниць у текстах сучасних ЗМІ. За С. Шабат-Савкою, інтенція – це «суб’єктивна спрямованість свідомості на дію, психічна скерованість суб’єкта на об’єкти довкілля» [65, с. 16], тоді як Ф. Бацевич інтерпретує її як «осмислений чи інтуїтивний намір адресанта, який визначає внутрішню програму мовлення і спосіб її втілення» [11, с. 116]. Так, О. Заболотська

наголошує: «Сучасне розуміння інтенції передбачає акцентування її когнітивної природи – вона розглядається як психічний стан і когнітивний конструкт, що визначається мотивом і метою, як задум мовця на ґрунті вольової установки, який знаходить відображення у висловленнях, які становлять створюваний автором текст» [25, с. 202]. Слід зауважити, що на сьогодні існують різноманітні типології комунікативних інтенцій. Так, на основі поділу Дж. Сьорлем інтенцій на репрезентаційні (що відповідають когнітивній функції мови) та комунікативні (співвідносні з комунікативною функцією), Л. Безугла в ході аналізу поетичного дискурсу виділяє естетичну інтенцію – позитивна спрямованість автора на створюваний поетичний твір [12, с 10]. У художньому дискурсі О. Заболотська вирізняє авторську інтенцію й інтенцію персонажів: через те, що перша є вихідною, друга їй підпорядковується [25, с. 204].

За Л. Толчій, інформативні, спонукальні, емоційно-оцінні, суб'єктивно-авторські, питальні інтенції є найбільш поширеними серед тих, що виражаються у газетному дискурсі [58, с. 70]. До інформативних інтенцій належать ствердження, констатація фактів, передача повідомлень; спонукальна інтенція передає вольові спонукання – заклики, накази, поради, вимоги, прохання, рекомендації тощо. Спектр спонукальних інтенцій є широким через бажання адресантів вплинути на адресатів будь-якими способами. Питальні інтенції в газетному дискурсі є переважно риторичними: таким чином, увага отримувача повідомлення зосереджується на порушеній проблемі. Суб'єктивно-авторські, у свою чергу, складаються з модальних конструкцій та передають ставлення мовців до певних ситуацій. Поділ, створений С. Шабат-Савкою, є досить близьким до вищезазначеного – так, дослідниця розмежовує інтенції комунікативно-модального, суб'єктивно-авторського, емотивно-аксіологічного та інтенції метакомунікативного виявів. Інтенції першого типу полягають у передачі повідомлень, констатації фактів, розповіді, запити, уточнення інформації. Суб'єктивно-авторські інтенції – це авторське розуміння й оцінювання висловленого (упевненість, імовірність, сумнів, невпевненість, можливість). Соціально-необхідні (привітання, вдячність, прощання,

вибачення) та контактано-інтерактивні (привернення уваги) акти формують метакомунікативні інтенції [66, с. 113].

Так, для посилення впливу висловлення на адресата автори використовують різноманітні експресивні фразеологічні одиниці, що можуть подіяти на адресата не лише для схилення його до дії, але й для її обмеження: *Однак це зовсім не означає, що тепер можна заспокоїтися і скласти руки* (інтенція категоричного спонукання й заборони, BBC UKR, 9 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63192649>); *Don't give up on hope* (інтенція категоричного спонукання й заборони, присудок виражений дієслівною формою наказового способу, BBC UK, 3 жовтня 2023, URL <https://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-66985792>).

Оскільки прагматичні властивості найчастіше досліджуються через призму мовленнєвих актів – цілеспрямовану мовленнєву дію, виконану відповідно до принципів певного суспільства, одиницю нормативної поведінки, тобто висловлення, яке має власне функціональне значення та комунікативну мету в конкретній комунікативній ситуації, під час аналізу комунікативно-прагматичних особливостей фразеологічних одиниць ми послуговувалися вже традиційною типологією Дж. Сьорля, що складається з п'яти груп: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, декларативи, які розрізняються через параметри співвідношення з попереднім висловленням, соціальних статусів учасників комунікації, способом зв'язку повідомлення з їхніми інтересами, ступенем інтенсивності комунікативної мети. У контексті розгляду фразеологічних одиниць такий спосіб їхнього вивчення допомагає проаналізувати їхні функції впливу на адресата повідомлення.

Відповідно до наших підрахунків найбільш численною групою з-поміж 250 проаналізованих фразеологічних одиниць є вирази, що належать до експресивів – мовленнєвих актів, що передають психологічний стан мовця: *То вона після цього виходила в сад уночі, кидала на землю кувфайку, лягала на неї і всю ніч вила від болю* (інтенція відчаю, BBC UKR, 2 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63469826>) ‘бути у стані великого розпачу’ (ФСУМ, с. 117) (англ. *I was howling with pain and there was blood*

everywhere (BBC UK, 3 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/news/av/disability-54792059>) ‘кричати через біль, розпач’ (DAIPV, с. 314) – повна еквівалентність, інтенція відчаю); *Джейд втратила дар мови* (інтенція здивування, BBC UKR, 8 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63142856>) ‘хто-небудь втрачає здатність говорити від несподіванки, здивування, хвилювання, переляку, гніву і т.ін.’ (СФУМ, с. 95) (англ. *Fredo Santana’s dad lost for words at sudden death of US rapper* (BBC UK, 21 січня 2018, URL <https://www.bbc.com/news/newsbeat-42759058>) ‘бути настільки враженим, здивованим, сповненим захоплення тощо, що ви не можете говорити’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/be-lost-for-words>) – повна еквівалентність, інтенція здивування, відчаю); *Хоча фільми жахів мають на меті лоскотати нерви глядача, іноді вони можуть перейти на інший, тривожний рівень* (інтенція страху, BBC UKR, 30 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63447563>) ‘впливати, діяти на когось-небудь; бентежити, хвилювати і т. ін. когось’ (ФСУМ, с. 449) (англ. *Yet it is rattling nerves in the Middle East, with warnings of a new cycle of proliferation of fears of more bloodshed in corners of the region where big powers fight proxy wars* (BBC UK, 2 листопада 2020, URL <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-54737029>) ‘робити когось занепокоєним, тривожним або неспокійним’ (TFD, URL <https://idioms.thefreedictionary.com/rattle+your+nerves>) – напівеквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *rattle*, інтенція страху); *Я була на сьомому небі від щастя* (інтенція щастя, BBC UKR, 12 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62521766>) ‘дуже задоволений, радісний, безмежно щасливий, у стані небувалого піднесення’ (СФУМ, с. 428) (англ. *Liverpool fans on cloud nine* (BBC UK, 21 квітня 2022, URL <https://www.bbc.com/sport/articles/cv2l579py3po>) – неповна еквівалентність, яка полягає у використанні іншого лексичного компонента *nine*, інтенція щастя); *Остання крапля* (інтенція обурення, BBC UKR, 21 січня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64336752>) ‘границя терпіння’ (англ. *The last straw for Byers* (BBC UK, 28 травня 2002, URL

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/2013341.stm) – напівеквівалентність, яка полягає у використанні іншого лексичного компонента *straw*, інтенція обурення; *У хлопців здають нерви, один з них – можливо, водій – вийшов з ковдрою і ліг на узбіччі дороги* (інтенція стоми, BBC UKR, 9 грудня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cgrpwn1wnzko>) ‘хто-небудь втрачає спокій, рівновагу, хвилюється, непокоїться’ (СФУМ, с. 433) (англ. *The UK tax authority ‘seems to lose its nerve’ when chasing multinational companies for owed tax, the head of a committee of MPs has said* (BBC UK, 19 грудня 2013, URL <https://www.bbc.com/news/business-25430826>) ‘злякатися, перелякатися, втратити мужність, самовладання’ (АУФС, с. 628) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *lose*, інтенція обурення; *Є «промінь надії» для транспортування зерна з України - генсек ООН* (інтенція надії, BBC UKR, 13 липня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62154201>) ‘швидкий, несподіваний прояв чого-небудь (щастя, радості, надії і т. ін.)’ (СУМ-11, с. 232) (англ. *A ray of hope for Japan's tsunami-hit businesses* (BBC UK, 12 березня 2012, URL <https://www.bbc.com/news/business-17176672>) ‘хвилинна вказівка на те, що щось може покращитися, досягти успіху або зрештою виявитися найкращим’ (TFD, URL <https://idioms.thefreedictionary.com/a+ray+of+hope>) – повна еквівалентність, інтенція надії, щастя; *На душі камінь, і не знаєш, коли це скінчиться і чим це скінчиться* (інтенція суму, BBC UKR, 1 січня 2013, URL https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/01/151225_marinka_report_ms) ‘хтось перебуває в гнітючому настрої, дуже страждає, переживає і т. ін.; кому-небудь дуже важко’ (ФСУМ, с. 363) (англ. *Andrew Neil to leave the BBC ‘with heavy heart’* (інтенція суму, BBC UK, 25 вересня 2020, URL <https://www.bbc.com/news/uk-politics-54299057>) ‘з важким серцем, засмучений’ (АУФС, с. 485) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *heavy*, інтенція суму; *У більшості китайських вчених, з якими я працюю, волосся стає дибки від такого підходу* (інтенція страху, BBC UKR, 16 лютого 2021, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56088973>) ‘кого-небудь охоплює великий страх, гнів, подив і т.ін.’ (ФСУМ, с. 143) (англ. I

can't stand mice, and my house is full of them – when I see one it makes my hair stand on end! (BBC UK, 5 січня 2024, URL https://www.bbc.co.uk/learningenglish/amharic/features/the-english-we-speak_2024/ep-240205) ‘примусити когось здригнутися, сповнювати когось жахом, лякати’ (АУФС, с. 652) – повна еквівалентність, інтенція страху; *Чорний день для Закарпаття. Військові 128 бригади загинули на шукванні* (інтенція розпачу, BBC UKR, 5 листопада 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3g2lx2y7e5o>) ‘дуже важкий час, сповнений неприємних клопотів, страждань, нужди і т. ін.’ (ФСУМ, с. 950) (англ. *Leeds museum project sees brollies saved for rainy day* (BBC UK, 29 вересня 2022, URL <https://www.bbc.com/news/uk-england-leeds-63080750>) ‘про чорний день’ (АУФС, с. 807) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента *rainy*, інтенція розпачу.

Як уже було зазначено, нерідко фразеологічні одиниці вживаються для спонукання адресата до дії, тобто набувають форм директивів. Ця група ширше представлена у медіадискурсі англійської мови. Так, порівняємо: *Don't beat around the bush* (інтенція категоричного спонукання й заборони, BBC UK, 14 січня 2003, URL http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/funny_old_game/2657361.stm) ‘не дійти до важливого аспекту чогось; походить від ідеї про впольовану тварину, яка ховається в кущах, а мисливець зображується занадто боягузливим для того, щоб лізти туди за здобиччю’ (TFD, URL <https://www.thefreedictionary.com/beat+around+the+bush>) (укр. *Скільки можна ходити по колу, пропонуючи одних й тих самих серед старих ‘професіоналів’ і поглиблюючи корупційне коло* (BBC UKR, 27 серпня 2020, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-53930805>) ‘не торкатися суті якої-небудь справи, говорити не прямо, а відволікаючи когось від головного’ (ФСУМ, с. 931) – безеквівалентність, інтенція непрямиго спонукання за допомогою риторичного запитання; *Don't let Soros have the last laugh* (інтенція категоричного спонукання й заборони, BBC UK, 11 липня 2017, URL <https://www.bbc.com/news/world-europe-40576224>) ‘сказати останнє слово’ (АУФС, с. 385) (укр. *Це якраз той випадок, коли запитують: ну і хто сміється*

останнім? (BBC UKR, 3 березня 2020, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-51724443>) ‘застереження, що ситуація може змінитися на користь тих, з кого сміються’ – неповна еквівалентність, що полягає в транспозиції компонентів, інтенція лукавості; *Don't pull the wool over my eyes* (інтенція категоричного спонукання й заборони, BBC UK, 26 червня 2013, URL <https://www.bbc.com/news/blogs-magazine-monitor-23061317>) ‘обманювати, дурити; замилювати очі, туману напускати’ (АУФС, с. 288) (укр. *Усі три десятиліття Маттео Денаро був одним з найвідоміших людей не те що в Італії, а у світі, примудряючись водити карабінерів за ніс* (BBC UKR, 18 січня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64318693>) ‘обдурювати кого-небудь певний час, не виконуючи обіцяного або приховуючи щось’ (ФСУМ, с. 552) – безеквівалентність, інтенція передачі повідомлення, *If you want my advice, you should take it with a pinch of salt* (інтенція поради, BBC UK, 15 січня 2013, URL https://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/language/theenglishwespeak/2013/01/130115_tews_106_take_with_a_pinch_of_salt.shtml) ‘приймати щось з великою обережністю, піддавати щось сумніву’ (АУФС, с. 16) (укр. *Інша справа, що Бі-Бі-Сі дозволила за останні роки переосмислити багато чого, що з цього радіоканалу тоді сприймалося за чисту монету* (BBC UKR, 2 вересня 2005, URL https://www.bbc.com/ukrainian/forum/story/2005/08/050830_why_bbc_forum) ‘широ вірити, наївно вважати що-небудь за істину, правду’ (СФУМ, с. 44) – безеквівалентність, інтенція спостереження; *I do need you to let me off the hook* (інтенція бланання, BBC UKR, 2 серпня 2016, URL <https://www.bbc.co.uk/learningenglish/features/the-english-we-speak/ep-160802>) ‘пробачити, звільнити або дозволити людині уникнути провини, відповідальності, зобов’язань чи труднощів’ (TFD, URL <https://idioms.thefreedictionary.com/let+off+the+hook>) (укр. *Інші туристи це помітили і намагалися не випускати його з поля зору, але в один момент чоловік відокремився від групи і встромив собі ніж в сонну артерію* (BBC UKR, 7 листопада 2021, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59198924>))

‘переставати стежити за ким-, чим-небудь; послаблювати увагу до кого-, чого-небудь’ (ФСУМ, с. 99) – безеквівалентність, інтенція передачі повідомлення.

Не менш продуктивною є група репрезентативів – мовленнєвих актів, у яких фразеологічні одиниці використовуються для опису певних станів речей, при цьому оповідач покладає на себе відповідальність за істинність наведених тверджень: *Звичайно, для людей це стрес, але ми намагаємося знайти вихід у позитивному ключі* (інтенція спостереження, BBC UKR, 7 листопада 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63544865>) ‘подолати труднощі’ (англ. *Western officials have told the BBC they remain confident the US administration will find a way out of the current impasse* (BBC UK, 12 грудня 2023, URL <https://www.bbc.com/news/world-europe-67690616>) ‘придумати спосіб зробити щось, незважаючи на проблеми чи невдачі’ (TFD, URL <https://idioms.thefreedictionary.com/find+a+way+around>) – повна еквівалентність, інтенція впевненості; *Але саме історія тут - і є камінь спотикання* (інтенція спостереження, BBC UKR, 28 серпня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62706999>) ‘велика перешкода, перепона, зайвий тягар для когось’ (СФУМ, с. 284) (англ. *There’s still no agreement between the UK and EU on Brexit and one of the key stumbling blocks is fishing* (BBC UK, 22 жовтня 2022, URL <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-54652985>) ‘камінь спотикання; перепона’ (АУФС, с. 901) – повна еквівалентність, інтенція спостереження; *Але багато інших прощальних указів президента, як кажуть, можуть зачепити за живе* (інтенція спостереження, BBC UKR, 23 січня 2010, URL https://www.bbc.com/ukrainian/lg/ukraine/2010/01/100123_yushchenko_lastdecrees_is) ‘дошкульно ображати, вражати когось; дуже хвилювати, тривожити’ (англ. *A passion for nature cuts to the heart of what Scandinavians call friluftsliv (pronounced free-loofts-liv* (BBC UK, 11 вересня 2017, URL <https://www.bbc.com/worklife/article/20171211-friluftsliv-the-nordic-concept-of-getting-outdoors>) ‘зробити комусь дуже боляче’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cut-to-the-quick>) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента heart,

інтенція спостереження; *Це крапля в морі* (інтенція спостереження, BBC UKR, 288 липня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62330924>) ‘дуже мізерна, незначна частина чогось великого, цілого’ (ФСУМ, с. 394) (англ. *A pledge by food manufacturers to cut saturated fat levels is a ‘drop in the ocean’ in the fight against obesity, a top public health expert has said* (BBC UKR, 26 жовтня 2013, URL <https://www.bbc.com/news/health-24668937>) ‘незначна кількість чогось; крапля в морі’ (АУФС, с. 292) – повна еквівалентність, інтенція спостереження; *Думаю, зараз для всіх військових це характерно, адже відчуваєш себе не в своїй тарілці* (інтенція спостереження, BBC UKR, 17 грудня 2022, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64005465>) ‘незручно, невпевнено, сором’язливо і т. ін.’ (ФСУМ, с. 878) (англ. *It was the apparently unexpected appearance of these heavenly apparitions that made our ancestors feel ill at ease, according to Dr Robert Massey, deputy director of the Royal Astronomical Society in London* (BBC UK, 6 серпня 2014, URL <https://www.bbc.com/news/science-environment-28645502>) ‘почувати себе неспокійно, незручно’ (АУФС, с. 517) – безеквівалентність, інтенція спостереження; *Область потерпає від посухи, але у влади достатньо грошей на королівський прийом: розмістять у п’ятизірковому готелі, з усіма благами і вигодами* (інтенція засудження, BBC UKR, 20 липня 2010, URL https://www.bbc.com/ukrainian/news/2010/07/100720_patriarch_press_dt) ‘пишний прийом’ (англ. *The Duke and Duchess of Sussex have received a royal welcome on arrival in the South Pacific nation of Tonga* (BBC UK, 25 жовтня 2018, URL <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-45976610>) ‘особливо пишний, щедрий і повний ентузіазму прийом’ (TFD, URL <https://idioms.thefreedictionary.com/royal+welcome>) – повна еквівалентність, інтенція спостереження; *І знову ж таки, як і у випадку з рожевим міленіалів, це не один-єдиний жовтий, як яке-небудь гідке каченя для купання* (інтенція применшення якості, знецінення, BBC UK, 27 липня 2018, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44983911>) ‘вислів застосовується до тих, кого не вміють оцінити по-справжньому і хто кінець кінцем заслуговує на безперечне схвалення’ (СФПТПВ, URL <http://surl.li/qhvkh>) (англ. *But a remarkable transformation has seen Essen go from being Germany's ugly duckling to one of Europe's greenest cities* (BBC UK, 7 листопада 2023, URL

<https://www.bbc.com/travel/article/20231106-essen-germanys-ugly-duckling-city-success>) ‘той, який спочатку вважається потворним або безперспективним, але має потенціал стати красивим або гідним захоплення у зрілості’ (TFD, URL <https://www.thefreedictionary.com/ugly+duckling>) – повна еквівалентність, інтенція піднесення; *Тут у пригоді стають не образливі слова, а, наприклад, промовисте мовчання, коли жертва заходить до класу чи до офісу. Це може бути сміх за спиною і запевняння, ніби це почулося* (інтенція зради, BBC UKR, 24 жовтня 2017, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-41732417>) ‘таємно від кого-небудь’ (ФСУМ, с. 847) (англ. *Atletico are probably laughing behind their back* (BBC UK, 10 січня 2023, URL <https://www.bbc.com/sport/articles/c72r1j9r7yqo>) ‘таємно, нишком, поза очі, за спиною’ (АУФС, с. 91) – повна еквівалентність, інтенція лукавства; *Перші плоди українських реформ – огляд ЗМІ* (інтенція спостереження, BBC UKR, 12 вересня 2018, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-45495279>) ‘перші результати праці’ (англ. *First fruit of China-Taiwan talks* (BBC UK, 12 червня 2008, URL <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/7447536.stm>) ‘перший результат чиеїсь праці, роботи’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/first-fruit>) – повна еквівалентність, інтенція спостереження.

За нашими спостереженнями, найменш численною є група виразів, що належать до декларативів – мовленнєвих актів, які встановлюють відповідність між пропозиційним змістом і реальністю висловлювання: *Справа Юлії Тимошенко стосується кожного із нас. Тут і тепер – Рубікон. Якщо влада його перейде, вже завтра судитимуть багатьох із нас* (BBC UKR, 29 липня 2011, URL https://www.bbc.com/ukrainian/news/2011/07/110729_tymoshenko_elite_protest_sd) ‘робити рішучий крок, приймаючи остаточне рішення, яке має важливе значення і впливає на подальші події’ (СФУМ, с. 500) (англ. *In his judgement, Mr Justice Charles said the court was being invited to cross the Rubicon which runs between the care of the patient on one side and euthanasia on the other* (BBC UK, 11 січня 2011, URL <https://www.bbc.co.uk/programmes/p00cx670>) ‘прийняти важливе рішення, зробити безповоротний крок’ (АУФС, с. 248) – повна еквівалентність, одиниця належить до репрезентативів; *If I say I'm still finding my feet, it means I'm still getting used to a new situation* (BBC UK, 4

https://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/language/theenglishwespeak/2012/09/120904_tews_87_finding_your_feet.shtml) ‘підвестися, стати на ноги; зміцнити; усвідомити свої сили’ (АУФС, с. 332) (укр. *Зараз моя найближча ціль стати на ноги і допомагати українцям, які на такому ж етапі, як і я, на етапі, коли важко звикнути до себе* (BBC UKR, 26 березня 2023, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cd1m2ynm34ro>) ‘підрости, зробитися дужчим, самостійним; видужати, поправитися після хвороби; вибитися з нестатків, стати заможним; збагатитися; досягти певного розвитку, зміцнитися’ (ФСУМ, с. 859) – неповна еквівалентність, що полягає у використанні іншого лексичного компонента find, в українському медіадискурсі одиниця найчастіше застосовується в ролі репрезентативу; *Але цього не було зроблено. І тепер ми маємо дилему: рано чи пізно, якщо Росія добудує другу гілку Північного потоку і Турецький потік, то транзиту через нашу ГТС буде - кіт наплакав* (BBC UKR, 1 липня 2019, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48743161>) ‘дуже мало, зовсім незначна кількість’ (ФСУМ, с. 378) (англ. *If something is thin on the ground, there's very little of it, but if it's abundant, there's plenty or more than enough* (BBC UK, 21 квітня 2022, URL https://www.bbc.com/learningenglish/chinese/features/6-minute-english_2022/ep-220421) ‘існувати лише в невеликих кількостях або обсягах’ (CALDT, URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/be-thin-on-the-ground>) – безеквівалентність, одиниця виступає декларативом; *Ми звикли до того, що можемо зв'язатися з ким завгодно, де завгодно і коли завгодно. Втративши цю можливість, ми відчуватимемо себе не в своїй тарілці* (BBC UKR, 8 серпня 2018, URL <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-45118103>) ‘незручно, невпевнено, сором'язливо і т. ін.’ (ФСУМ, с. 878) (англ. *Feeling ill at ease, Bernard Marx shares his worries about Lenina with his best friend* (BBC UK, 1 лютого 2018, URL <https://www.bbc.co.uk/programmes/b007nchp>) ‘почувати себе неспокійно, незручно’ (АУФС, с. 517) – безеквівалентність, одиниця виступає декларативом.

Отже, дослідження прагматичних особливостей фразеологічних одиниць української мови порівняно з англійською дало змогу стверджувати: оскільки фразеологічні одиниці є формою відображення позамовної дійсності й виникають з потреби в експресивних засобах спілкування (способи впливу, яскрава й точна характеристика людей, предметів, явищ), значення мовних одиниць несе різномірну інформацію, яка може усвідомлюватися та переосмислюватися мовцями по-різному. Таким чином, для адекватного декодування функційного навантаження одиниць необхідно знання структурних, інформаційних, стилістичних і комунікативних прагматичних правил – при цьому реалізація функції впливу відбувається в межах мовленнєвого акту. Більш того, використання фразеологічних одиниць у медіадискурсі дає змогу не лише подання інформації, а й переконання адресата в її актуальності, спонукання до дії або до її обмеження.

Висновки до 2 розділу

Отже, у ході дослідження фразеологічних одиниць української мови порівняно з англійською ми дійшли висновку: їхнє використання в медіадискурсі дозволяє сучасним ЗМІ впливати на адресата повідомлення, маніпулювати реакціями споживачів. Під час аналізу ми виокремили типи фразеологічних одиниць медіадискурсу української мови порівняно з англійською: виділяємо фразеологічні одиниці, співвідносні зі словом, словосполученням або реченням. Фразеологічні одиниці медіадискурсу, що утворені за типом словосполучень, є найпродуктивнішими – так, виокремлюємо фразеологічні одиниці, утворені за моделлю сурядних і підрядних словосполучень: серед них виділяємо структурні схеми Adj₁ N₁, Inf N₄, Inf Pr N₆, N₁ N₂. За нашими підрахунками, найчастіше в медіатекстах застосовуються фразеологічні одиниці, що виражають об'єктні та атрибутивні відношення, рідше – обставинні.

З метою здійснення семантичного аналізу обраних одиниць користуємося ономасіологічною класифікацією, запропонованою В. Ужченком: таким чином, у ході дослідження аналізовані фразеологічні одиниці було розподілено на три тематичні групи – «Людина», «Абстрактні відношення» і «Природа та людина в природі». Для поглибленого аналізу в кожній з груп ми виокремили окремі підгрупи. Аналіз вибірки одиниць дозволяє дійти висновку, що найбільш поширеними фразеологічними одиницями в медіадискурсі є одиниці, що стосуються людини, у той час як група одиниць, пов'язаних із тематикою природи, є найменшою. Таке відношення виникає через те, що медіастатті, у яких описуються явища природи, її процеси чи ситуації, які з нею пов'язані, зазвичай не викликають у суспільства гострої або бурхливої реакції. Більш того, зважаючи на статистику переглядів текстів такого характеру, можемо стверджувати, що вони не мають той самий попит, що статті, пов'язані з людиною та людською діяльністю, що може виступати ще однією з причин невисокого рівня застосування фразеологічних одиниць у текстах групи «Природа».

Крім цього, з огляду на частоту використання фразеологічних одиниць у медіадискурсі української мови порівняно з англійською протягом 2001-2024 рр., можемо зробити висновок: у зв'язку з російським вторгненням за останні два роки кількість фразеологічних одиниць в українському медіапросторі збільшилась. Фразеологія – це «історичне дзеркало життя суспільства» [39, с. 106], яке яскраво відображає та реагує на негативні риси характеру, дії або вчинки людей, тож таке співвідношення є абсолютно обґрунтованим.

З огляду на прагматичний аналіз фразеологічних одиниць української мови порівняно з англійською, можемо стверджувати, що фразеологічні одиниці є виразниками думки суспільства щодо останніх подій, можуть підсилювати виражену думку. Так, зважаючи на контекст їхнього використання, можемо виокремлювати позитивно-оцінні, негативно-оцінні та амбівалентні одиниці. Згідно з таким розподілом, найширшою є група негативно-оцінних одиниць, тоді як позитивно-оцінні містять найменшу кількість фразеологічних одиниць. Імовірно, це пов'язано з тим, що медіадискурс транслює сучасну картину світу та активно реагує на проблеми, людські помилки й вади суспільства. Більш того, фразеологічні одиниці можуть займати позицію як позитивно-оцінних, так і негативно-оцінних, тобто виступати амбівалентними – такими, що можуть змінювати своє значення залежно від змісту.

Під час аналізу прагматичних особливостей фразеологічних одиниць ми послуговувалися типологією мовленнєвих актів Дж. Сьорля. Так, найчисленнішою групою фразеологічних одиниць у медіадискурсі згідно з класифікацією є група експресивів – одиниць, що указують на психологічний стан мовця, а саме відчай, здивування, страх, радість, обурення, сум, розпач. З метою впливу на адресата в текстах сучасних ЗМІ нерідко застосовуються фразеологічні одиниці – вони можуть уживатися не лише для спонукання до дії, але й для її обмеження – за типологією мовленнєвих актів, такі одиниці називаються директивами. Для опису певних станів речей у медіадискурсі вживаються фразеологічні одиниці, що належать до групи репрезентативів –

при цьому істина таких тверджень не є доведеною, оповідач сам покладає на себе відповідальність за їхню правдивість. За нашими підрахунками, найменшою є група фразеологічних одиниць, що входять до складу декларативів, метою яких є опис результатів, наслідків висловлення, відповідність між його змістом і реальністю та спонукання до внесення змін до статусу об'єкта, про який йдеться. На нашу думку, таке співвідношення пов'язане з прихованим наданням адресантом оцінки ситуаціям з метою впливу на адресата як особливістю медіадискурсу – читач не має розуміти, що ним маніпулюють.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можемо стверджувати: незважаючи на велику кількість різноманітних досліджень з теми, загальноприйнятої дефініції терміна «дискурс» на сьогодні не існує. Популярною є тенденція до наближення понять «дискурс» і «текст», «дискурс» і «мовлення». Серед різновидів дискурсу вирізняють медіадискурс зі своїми особливими функціями: так, медіадискурс виконує інформативну (не в чистому вигляді, а в поєднанні з іншими функціями), аксіологічну та розважальну функції. Однією з головних відмінностей медіадискурсу від інших типів дискурсу є його динамічність та гра з адресатом: так, у текстах сучасних ЗМІ нерідко зустрічаються новотвори, семантичні неологізми, реанімовані архаїзми, перифрази, кліше тощо. На сьогодні існують різноманітні класифікації медіадискурсу: за критерієм каналів передачі інформації серед підтипів медіадискурсу виділяють дискурс преси, радіодискурс, дискурс телебачення й на Інтернет-дискурс; за критерієм комунікативної функції – публіцистичний, рекламний та PR-дискурс, велику роль у специфіці яких відіграє використання фразеологічних одиниць.

До цього часу, незважаючи на численні дослідження питань фразеології, спільної думки серед мовознавців щодо класифікацій фразеологічних одиниць і проблемних її питань немає. Відома велика кількість спроб систематизувати фразеологічні одиниці, по-різному тлумачаться принципи їх утворення. Так, за семантичною класифікацією фразеологічних одиниць виділяють фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення та фразеологічні вирази. Деякі дослідники вдосконалили такий поділ і вирізнили фразеологічні суміщені омоніми, фразеологізовані словосполучення, розподілили одиниці на книжні, розмовні, просторічні, фольклорні та міжстильові фразеологічні одиниці. За семантико-граматичної типології вирізняють субстантивні, дієслівні, ад'єктивні, адвербіальні та інтер'єктивні фразеологічні одиниці. За критерієм функцій, що виконують одиниці, можна виділяти фразеологічні метафори народного характеру, фразеологічні метафори літературного характеру, фразеологічні образні узагальнення, фразеологічні образні узагальнення літературного характеру, а також специфічно жанрову

фразеологію. За генетичної класифікації вирізняємо фразеологічні одиниці, творцем яких є український народ, загальнослов'янську фразеологію та давньоруську фразеологію. За когнітивно-генетичної типології виділяють дві групи фразеологічних одиниць – ті, що утворені на основі вільних словосполучень, та ті, що формуються незалежно від них. Із погляду переосмислення їх компонентів дослідники вирізняють метафоричні та метонімічні фразеологічні одиниці. У сучасному британському мовознавстві серед фразеологічних одиниць найчастіше виокремлюють ідіоми.

У ході аналізу було досліджено вибірку фразеологічних одиниць, виокремлених на основі текстів видань BBC News Україна та BBC News. Результати дослідження вибірки дають підставу зробити такі висновки:

Можемо стверджувати, що в медіадискурсі української мови порівняно з англійською найчастіше використовуються фразеологічні одиниці, утворені за типом словосполучень. Серед них виділяємо структурні схеми Adj₁ N₁, Inf N₄, Inf Pr N₆, N₁ N₂, що переважно виражають атрибутивні та об'єктні відношення. Група одиниць, що виражають обставинні відношення, є менш численною.

Для здійснення семантичного аналізу розподіляємо обрані фразеологічні одиниці на три групи – «Людина», «Абстрактні відношення» та «Природа та людина в природі». За такого розподілу можемо зробити висновок, що група одиниць, що належить до типу «Людина», є найбільш поширеною в текстах сучасних ЗМІ. Одиниці, що характеризують природу та людину в природі, є найменш численною з-поміж аналізованих груп. Таким чином, можемо проаналізувати смаки аудиторії: тексти теми «Природа та людина в природі» не мають такого попиту, як тексти інших тематик.

За прагматичними особливостями доцільно виділити позитивно-оцінні, негативно-оцінні та амбівалентні фразеологічні одиниці. Таким чином, можемо стверджувати, що одиниці негативно-оцінного характеру є найбільш поширеними – це пов'язано з тим, що суспільство гостро реагує на негативні риси характеру, дії, вчинки людей тощо. Так, найменш численною групою є група позитивно-оцінних одиниць.

Більш того, у ході аналізу ми послуговувалися класифікацією мовленнєвих актів Дж. Сьорля. Це дало змогу дійти висновку, що найчисленнішою групою фразеологічних одиниць у медіадискурсі згідно з типологією є група експресивів. Нерідко в мові ЗМІ застосовуються фразеологічні одиниці, що належать до директивів – вони використовуються з метою впливу на адресата, спонукання його до дії або до обмеження цієї дії. За нашими підрахунками, для опису певних явищ або надання коментарів щодо ситуацій достатньо часто вживаються репрезентативи. Найменшою є група фразеологічних одиниць, що входять до складу декларативів – актів, які встановлюють відповідність між пропозиційним змістом і реальністю висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Makkai A. Idiom Structure in English. De Gruyter, 1972. 371с.
2. Oxford English Dictionary / John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989. URL : <https://www.oed.com/>
3. Seidl, J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. Oxford : Oxford University Press, 1983. 266 с.
4. Vanderniet K. Idioms as a measure of proficiency. Theses and Dissertations. 2015. 52 с.
5. Wells W., Burnett J., Moriarty S. Advertising Principles and Practice. Pearson College Div, 2005. 592 с.
6. Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія : навч. посібник для філологічних факультетів університетів. Харків : Вища школа. Вид-во при ХДУ, 1988. 2-ге вид., доповн. і перероб. 134 с.
7. Авксентьев Л. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство*. 1979. № 5. С. 13–17.
8. Алефіренко М. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 136 с. URL : https://litmisto.org.ua/?page_id=20050
9. Баранник Д. Фразеологія в усному монологічному мовленні. *Питання мовної культури*. Київ, 1968. Вип. 2. С. 34-38.
10. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
11. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 342 с.
12. Безугла Л. Естетика поетичного дискурсу. *Вісник Харківського університету імені В. Н. Каразіна*. 2020. № 91. С. 7–13.
13. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва : Едиториал УРСС. 2002. 448 с.
14. Бодик О., Рудакова Т. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учб. літ., 2011. 413 с.

15. Вархол Н. Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини / Надія Вархол, Анатолій Івченко. Братислава : Словацьке пед. вид-во ; Пряшів : Відділ української л-ри, 1990. 159 с.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
17. Виноградов В. Лексикология и лексикография. Избранные труды. Москва : Наука, 1977. С. 145–161.
18. Гаврилюк І. Мас-медійний дискурс: змістові, структурні та функціональні особливості. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10 (1). С. 110–117.
19. Данільчук А. Юридичний дискурс як різновид інституційного дискурсу. Вінниця. 2020. С. 2016–219.
20. Дудик П. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (просте речення; еквіваленти речення). Київ : Наукова думка, 1973. 288 с.
21. Дядечко Л. Реклама і мовні штампи. Warszawa : Studia Ucrainica Varsoviensia, nr. 5, С. 35–41.
22. Єрмоленко А. Дискурс в архітектоніці мовної прагматики. *Філософська думка*. 2016. № 4. С. 69–86.
23. Жуйкова М. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов: моногр. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 416 с.
24. Жуйкова М. Типологія ідіом в когнітивно-генетичному аспекті. *Мовознавство*. № 4. 2004. С. 72—80.
25. Заболотська О. Типологія комунікативних інтенцій. *Наук. вісн. ХДУ. Сер. : Лінгвістика*. 2015. Вип. 22. С. 202–205.
26. Загнітко А. Основи дискурсології: науково-навчальне видання. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
27. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.

28. Загнітко А. Мовна особистість в епістолярному дискурсі: типологія лінгвоіндивідуацій і лінгвоіндивідуалізацій. Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. 2016. Вип. 33. С. 58–71.
29. Квіт С. Масові комунікації: підручник для студентів ВНЗ. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 206 с.
30. Колісник Ю. Текст і дискурс: проблеми дефініцій. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2010. № 675. С. 111–114.
31. Колток Л. Педагогічний дискурс та його роль в структурі інноваційних процесів у вищій школі. *Молодь і ринок*. 2010. № 10. С. 87–92.
32. Кондратенко Н. Трансформація фразеологізмів в українському медіадискурсі як реалізація ігрової комунікативної стратегії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2020. № 2. С. 468–473.
33. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 2021. № 33. С. 369–386.
34. Кочерган М. Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 463 с.
35. Краснобаєва-Чорна Ж. Фраземіка та фраземографія в сучасній лінгвопарадигмі: підручник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів. Вінниця : Вид-во, 2018. 200 с.
36. Лукіна Л. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. *Політикус : наук. журнал*. 2021. № 2. С. 75–80.
37. Мацько Л. та ін. Стилїстика української мови: Підручник. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.
38. Медведєв Ф. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо. Київ : Вища школа, 1978. 232 с.
39. Мокиєнко В. В глубь поговорки. Рассказы о происхождении крылатых слов и образных выражений. Москва : Азбука-классика, Авалонь, 2005.

40. Іванова О. В. Перекладацька еквівалентність і способи її досягнення. *Наукові записки. Серія : Філологічна*. 2014. Вип. 48. С. 277-279.
41. Павлюк Л. Текст і комунікація: основи дискурсного аналізу. Львів : ПАІС, 2009. 76 с.
42. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. №2. 2018. С. 89–98.
43. Потапенко С. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти: монографія. Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
44. Почепцов Г. Теорія комунікації. Київ : Видавничий центр «Київський ун-т», 1999. 307 с.
45. Прима В. Дискурс: погляди науковців на визначення та предмет вивчення. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. № 22. Т. 2. С. 98-103.
46. Прокойченко А. Диференційні ознаки категорій експресивності, емотивності та оцінності. Взаємодія одиниць мови та мовлення: комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 28 березня 2014 року. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. С. 45-48.
47. Рожанський А. Я. Фразеологічні вирази. Українська мова в школі. 1956. №2. С. 17–21.
48. Ройзензон Л., Абрамець І. Совмещённая омонимия в сфере фразеологии. *Вопросы языкознания*. 1969. № 2. С. 54–63.
49. Руснак В. Функціонально-параметричні та типологічні ознаки фразеологічних одиниць. *Іноземна філологія*. 2011. № 123. С. 93–99.
50. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: монографія. Київ, 2002. 392 с.
51. Сизонов Д. Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі. *Studia linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 389-392.
52. Сизонов Д. Фразеологія як відбиття національної ідентичності в мас-медійних координатах. *Мовознавство: науково-теоретичний журнал*. 2019. №6. С. 64-71.

53. Скрипник Л. Фразеологія української мови. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1973. 278 с.
54. Соболевська О. Українські фраземи й особливості їх творення. Львів, 2018. 45 с.
55. Солдатова Л. Актуальність сутності дискурсу як необхідності. Актуальні проблеми філології та американські студії: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. 21-23 квітня 2010. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. С. 317–320.
56. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. І. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1973. 438 с.
57. Теорія медіалінгвістики : підручник / Л. Шевченко, Д. Сизонов / за ред. Л. Шевченко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 214 с.
58. Топчій Л. Синтаксичні експлікатори інтенції у газетному дискурсі. Науковий вісник МГУ. Сер. Філологія. Одеса, 2019. Вип. 38. Т. 1. С.69–72.
59. Ужченко В. Фразеологія сучасної української мови : посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. Луганськ : Альма-матер, 2005. 400 с.
60. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / ред. С. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
61. Фуко М. Археологія знання. Київ : Ніка-Центр, 1996. С. 113.
62. Чабаненко В. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя : Стат і Ко, 2001.
63. Чередниченко О. Український медіадискурс: проблема іншомовних впливів. URL : <https://archive.ndiu.org.ua/fulltext.html?id=152>
64. Черниш О. Сутнісні характеристики понять «медіадискурс» та «медіатекст» у сучасній медіалінгвістиці. *Наукові записки. Серія: філологічні науки (мовознавство)*. 2013. С. 309–313.
65. Шабат-Савка С. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці : Букрек, 2014. 412 с.

66. Шабат-Савка С. Категорія комунікативної інтенції: типологічні вияви та синтаксична реалізація в сучасній українській мові. *Українська мова*. 2013. № 1. С. 104–114.

67. Шанский Н. Современный русский язык : Введение. Лексика. Фразеология. Фонетика. Графика и орфография. : учебное пособие / Н. М. Шанский, В. В. Иванов. Москва : Просвещение, 1981. 191 с.

68. Шарманова Н. Новітній український медіадискурс у світлі глобальної клішованості. *Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри, 2020 рік* : матеріали доповідей, приурочених 90-річчю Криворізького державного педагогічного університету, виголошених у рамках VI Міжнародної наукової конференції. Кривий Ріг, 2020. С. 155–159.

69. Шепітько С. Компоненти наукового дискурсу. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство): у 5 ч.* Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. С.164 –167.

70. Яблочнікова В.О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. Вип. С. 177-179.

ДОДАТКИ

1. Аби день до вечора
2. Авгієві стайні
3. Ахіллесова п'ята
4. Без упину
5. Бити байдики
6. Біла ворона
7. Бути при надії
8. Важлива шишка
9. Вежа зі слонової кістки
10. Вийняти туз із рукава
11. Вилетіти в трубу
12. Вити від болю
13. Від чистого серця
14. Відбирати мову
15. Відчувати себе не у своїй тарілці
16. Водити за ніс
17. Волосся дибки
18. Всевидяче око
19. Встати не з тієї ноги
20. Втратити дар мови
21. Гидке каченя
22. Дамоклів меч
23. Дивитися крізь пальці
24. Добре сміється той, хто сміється останнім
25. Душею й тілом
26. З першого погляду
27. За спиною
28. Забрати слова назад
29. Задирати носа
30. Замітати сліди

31. Зачепити за живе
32. Збитися з пантелику
33. Здають нерви
34. Випускати з поля зору
35. Псувати життя
36. Зірватися з язика
37. Знайти вихід
38. Золота середина
39. Золоте серце
40. Золоті дні
41. Зоряний дощ
42. Зривати маски
43. Іронія долі
44. Каїн
45. Каїнова печать
46. Кам'яне серце
47. Камінь на душі
48. Камінь спотикання
49. Клин клином
50. Королівський прийом
51. Крапля в морі
52. Краще синиця в руках, ніж журавель у небі
53. Крок за кроком
54. Лізти в душу
55. Ложка дьогтю
56. Лоскотати нерви
57. Майстер на всі руки
58. Мертва мова
59. Метати блискавки
60. Міцний горішок
61. Мороз по шкірі дере

62. Мудра як сова
63. На всіх парах
64. На сьомому небі
65. Набити руку
66. Нависла хмара
67. Накласти руки
68. Напускати туман
69. Нема лиха без добра
70. Ні пуху ні пера
71. Ні сіло ні впало
72. Німий як риба
73. Обійтися в копійку
74. Опинитись у глухому куті
75. Остання крапля
76. Пасти задніх
77. Перша ластівка
78. Перші плоди
79. Питання часу
80. Після бійки кулаками не махають
81. Піти світ за очі
82. Погана справа
83. Покласти край
84. Полювання на відьом
85. Попутний вітер
86. Потрапити в немилість
87. Права рука
88. Прийняти за чисту монету
89. Прикладатися до пляшки
90. Притримати коней
91. Пройти вогонь і воду
92. Промінь надії

93. Пряма відповідь
94. Рання пташка
95. Рвати й метати
96. Рубікон
97. Сидіти між двох стільців
98. Сімейне дерево
99. Скласти руки
100. Сміятися в лице своїм страхам
101. Собаку з'їсти
102. Спадати на думку
103. Спільна мова
104. Справа честі
105. Ставити на карту
106. Стати на ноги
107. Темний час
108. Тримати в невіданні
109. Тримати рот на замку
110. Тримати слово
111. У здоровому тілі – здоровий дух
112. У поті чола
113. Ударити нижче пояса
114. Утомлений як собака
115. Ходити навколо
116. Чіплятися як реп'ях
117. Чорний день
118. Шкіра та кості
119. Яблуко розбрату
120. Як дві краплі води
121. Як з гуски вода
122. Як кіт наплакав
123. Як по маслу

124. Як раз плюнути
125. Як у тумані
126. A bad business
127. A big shot
128. A bird in the hand is worth the two in the bush
129. A bun in the oven
130. A canary in a coalmine
131. A dead language
132. A drop in the ocean
133. A fair wind
134. A family tree
135. A fly in the ointment
136. A happy medium
137. A hard nut to crack
138. A hay-day
139. A heart of gold
140. A heart of stone
141. A heavy heart
142. A Jack of all trades
143. A matter of time
144. A rainy day
145. A ray of hope
146. A right hand
147. A royal welcome
148. A sound mind in a sound body
149. A straight answer
150. At loss of words
151. Achilles heel
152. All-seeing eye
153. An apple of discord
154. An article of faith

155. An early bird
156. An ugly duckling
157. As like as two peas in a pot
158. As wise as an owl
159. At first sight
160. Augean stables
161. Wooden spoon
162. Be in no-man's land
163. Be on cloud nine
164. Be thin on the ground
165. Beat around the bush
166. Behind one's back
167. Black sheep
168. Blessing in disguise
169. Blind eye
170. Body and soul
171. Break a leg
172. Caine
173. Damocle's sword
174. Dark hour
175. Dog tired
176. Draw the wool over one's eyes
177. Dumb as an oyster
178. Find a way out
179. Find one's feet
180. First fruit
181. Follow one's nose
182. From the bottom of one's heart
183. Give up on hope
184. Habit cures habit
185. Have the last laugh

186. Howl in pain
187. In a fog
188. In full sail
189. Irony of fate
190. It's not rocket science
191. Ivory tower
192. Laugh at the face of fear
193. Lie down on the job
194. Lose one's nerves
195. Lose one's tongue
196. Meteor shower
197. Out of a clear sky
198. Pry in one's memory
199. Put an end
200. Rain on someone's parade
201. Rant and rave
202. Rubicon
203. Shoot fire
204. Skin and bones
205. Split milk under the bridge
206. Step by step
207. Stick like a bur
208. Stumbling block
209. Take life
210. Take with a pinch of salt
211. Tear the mask off one
212. The clouds on the horizon
213. The heavens opened
214. The last straw
215. The mark of Cain
216. Rattle nerves

217. To be at the dead end
218. To confuse the issue
219. To cost a pretty penny
220. To cover one's tracks
221. To cross one's mind
222. To cut one's teeth
223. To cut to the heart
224. To drop off the hook
225. To eat one's words
226. To escape one's lips
227. To fall between two stools
228. To fall from grace
229. To feel at ease with
230. To gain one's hand in
231. To get mixed up
232. To get out of bed on the wrong side
233. To give one the shivers
234. To go through fire and water
235. To go to pot
236. To go with a swing
237. To have (put) all eggs in one basket
238. To have a card up one's sleeve
239. To have one's hair stand on end
240. To have one's lips sealed
241. To hit below the belt
242. To hit the bottle
243. To hold one's horses
244. To keep in the dark
245. To keep one's word
246. Turn up one's nose
247. Twiddle one's thumbs

248. Water off a duck's back
249. Witch-hunt
250. Without restrain